

In de bijstand

Verhalen van
Rotterdammers

Joël Batenburg

In de bijstand

Verhalen van
Rotterdammers

Colofon

© 2019 Gemeente Rotterdam,
Prestatie010

Tekst - Joël Batenburg
Fotografie - René Castelijm
Ontwerp - Otto Mende, Charlotte Gramberg

Druk - OBT Den Haag

ISBN 9789492881304
NUR 696 - sociaal economische geschiedenis

Eerste druk, april 2019

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd,
door middel van druk, fotokopieën, geautomatiseerde
gegevensbestanden of op welke andere wijze ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van
de Gemeente Rotterdam.

Voor informatie over dit boek en bestellingen:
infoprestatie010@rotterdam.nl

‘Er zijn geen makkelijke oplossingen’

Rotterdamse activeringscoach

inhoud

Voorwoord	6
Rotterdamse cijfers	8
Lullig	13
Succesnummer	17
Black-out	21
Bidden en hardlopen	25
Kungfu	29
No-show	35
Hier tekenen!	39
Feyenoord	43
Tweedehandsje	47
Trots	51
Isolement	55
Knotten, maaien en snoeien	61
Scootmobiel.....	65
Oogcontact	71
Spiegels	75
Diploma	81

Middelengebruik	85
Matroos	87
Bang	93
Ik kan meer	95
Meid, je ziet er geweldig uit.....	99
Pispaaltje	103
Nog niet klaar	107
ADO Den Haag	113
Knettergek	119
Stappenteller	123
Tortelduiven	127
Snotteren	133
Slechte B-film	137
Nachtwacht	143
Boodschappentrolley	147
Verantwoording	151

voorwoord

Het is belangrijk dat zoveel mogelijk Rotterdammers profiteren van de huidige economische groei. Eén van de doelen van het stadsbestuur is dan ook om deze collegeperiode het aantal werkzoekende Rotterdammers nog verder te verlagen: van inmiddels 35.000 naar minstens 30.000. Als gemeente zien we dat dit ambitieuze doel vraagt om een nieuwe aanpak. Daarom zetten we de komende vier jaar in op meer maatwerk en meer aandacht voor werkzoekenden. Daarbij pakken we de problemen van mensen integraal aan en laten hen daarin niet los.

Ik ben er trots op dat we Rotterdamse werkzoekenden met een grote afstand tot de arbeidsmarkt via de Tegenprestatie de kans geven om via vrijwilligerswerk, mantelzorg of een taaltraject mee te doen. Uit onderzoek blijkt dat de meeste van hen zich hierdoor meer gewaardeerd voelen en meer zelfvertrouwen krijgen. Werkzoekenden ontwikkelen zich en dragen actief bij aan de samenleving. Bij een groot deel van de mensen uit de Tegenprestatie speelt

meer dan alleen langdurige werkloosheid. Dat wordt in deze verhalenbundel duidelijk geïllustreerd. De verhalen geven een indringend beeld van hun leven. Van mensen die minder geluk hebben in het leven. Soms ronduit pech. Er zijn financiële schulden, lichamelijke en/of psychische klachten, men beheerst de taal onvoldoende of er zijn andere problemen. Toch proberen zij er het beste van te maken. Sommigen lukt het zelfs om weer de stap naar betaald werk te maken.

Met onze nieuwe aanpak willen we meer mensen uit de Tegenprestatie door laten stromen naar betaald werk. Ze worden hierbij ondersteund door een activeringscoach van de gemeente die hen op weg helpt, op zoek naar de volgende stap in hun persoonlijke ontwikkeling. We stimuleren de werkzoekende om al tijdens het vrijwilligerswerk te starten met scholing en na te denken over vervolgstappen.

Wij bieden elke Rotterdammer de kans om op te staan en op zoek te gaan naar kansen in de stad. Want iedereen heeft een talent en elke stap telt. Bij een nieuwe aanpak hoort een nieuwe naam. Daarom werken wij voortaan onder de nieuwe naam Prestatie010 samen hard verder aan het bieden van kansen voor iedereen.

Richard Moti

Wethouder Werk, inkomen en
Nationaal Programma Rotterdam Zuid
Gemeente Rotterdam

rotterdamse cijfers

Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) hadden eind 2018 in Nederland 433.000 mensen een bijstandsuitkering. Van wie er 35.000 in Rotterdam wonen.

Niet iedereen maakt evenveel kans op betaald werk. Ruim 20.000 werkzoekenden hebben een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Zij vallen onder de Participatiewet (2015). Ze hebben tijd nodig om werk te vinden en redden het niet zonder hulp van de gemeente. Rotterdam verwacht van die groep – 8.000 mannen en 12.000 vrouwen – dat zij in ruil voor hun uitkering een tegen-prestatie leveren. Daarover maken ze afspraken met een activeringscoach. Rotterdam heeft 90 activeringscoaches en die werken niet allemaal fulltime.

De Rijksoverheid over de Tegenprestatie:

- Bij een tegenprestatie gaat het om een onbetaalde maatschappelijk nuttige activiteit van doorgaans beperkte duur en omvang.
- Het mag geen werk zijn waar u normaal gesproken voor wordt betaald.
- Met een bijstandsuitkering moet u een tegenprestatie verrichten als uw gemeente u hierom vraagt.
- Gemeenten moeten regels over de tegenprestatie opnemen in een verordening.

Rotterdam

Gemeenten gaan verschillend om met de tegenprestatie in de bijstand. In Rotterdam mogen werkzoekenden hun activiteit zelf invullen. Ze kunnen vrijwilligerswerk doen of mantelzorg verlenen aan een familielid, buur of goede vriend. Het volgen van taal- of computerles, het wegwerken van schulden of werken aan de eigen gezondheid tellen ook als een tegenprestatie. Het gaat om twintig uur per week, of naar vermogen. Bovendien moeten bijstandsgerechtigden zich inspannen om het Nederlands beter te beheersen (wet Taaleis - 2016). Mensen vinden sneller werk als zij Nederlands kunnen lezen, schrijven en spreken.

Bij het herhaald niet nakomen van afspraken kan een maatregel worden opgelegd. Zoals een korting op de uitkering. Dat is bij 210 mensen gebeurd. Er zijn 15.000 tegenprestatieafspraken gemaakt.

Activeringscoaches

De mensen die een tegenprestatie leveren zijn gemiddeld 51 jaar en hebben elf jaar een uitkering. Het merendeel is laagopgeleid, heeft nauwelijks werkervaring en veel problemen, zowel geestelijk als lichamelijk. Activeringscoaches houden rekening met ieders individuele omstandigheden.

Resultaten 2018:

- 5.000 mensen doen vrijwilligerswerk
- 2.100 mensen verrichten mantelzorg
- 1.800 mensen volgen taallessen
- 800 mensen nemen deel aan bewegingstraining
- 2.000 mensen werken aan het oplossen van persoonlijke problemen
- 1.800 mensen doen een andere, maatschappelijk nuttige activiteit
- 800 mensen krijgen coaching of een opleiding richting betaald werk
- 300 mensen zijn uitgestroomd naar betaald werk
- 1.500 mensen hebben een tijdelijke ontheffing van arbeidsverplichting en tegenprestatie op grond van een arbeidsmedisch onderzoek.

Nederland

Hoe is de situatie in de rest van Nederland? Volgens het CBS voeren 206 gemeenten de maatregel uit en 136 gemeenten doen dit niet. Van 38 gemeenten is niet bekend wat ze doen. Betrouwbare, landelijke cijfers ontbreken.

Volgens een CBS-enquête (maart 2018) zouden 26.000 Nederlandse bijstandsgerechtigden een tegenprestatie uitvoeren, of hebben die opgelegd gekregen. Dat is 6 procent van de mensen met een uitkering.

Staatssecretaris Van Ark (VVD) vindt dit resultaat 'zorgelijk'. In een brief aan de Tweede Kamer (januari 2019) heeft zij maatregelen aangekondigd. Zij overweegt gemeenten die niet streng genoeg zijn te straffen. Die gemeenten zouden bijvoorbeeld kunnen worden gekort op hun totale bijstandsbudget.

Iullig

Mustafa, 55 jaar. Een goed verzorgd uiterlijk, keurig gekleed en modieus montuur. Hij kwam in 1997 naar Nederland en kon meteen aan de slag bij een bekende kalverslachterij aan de rand van Rotterdam. Hij werkt er in de logistiek. 'Wegen, laden en de bedrijfsleider assisteren', vertelt hij in de spreekkamer van de activeringscoach.

Op de werkvloer van de slachterij wordt weinig gesproken en hard gewerkt. Van vijf uur 's morgens tot laat in de middag. Mustafa krijgt een relatie met een Nederlandse vrouw, samen kopen ze een huis. Tot zover geen vuiltje aan de lucht.

UWV

Dat verandert eind 2011. Bij het bedrijf vallen ontslagen. Het zijn vooral de wat oudere, lees: duurdere, werknemers die moeten vertrekken. Mustafa reageert aangedaan:

‘Mustafa jongen, je bent genaaid. En zo voel ik dat ook’

‘Ik begreep er helemaal niks van. Drie Marokkanen, een Turk en een Hollander moesten weg. Ik heb altijd goed gewerkt. In de metro kom ik mijn oude chef nog wel eens tegen. Die zegt: Mustafa jongen, je bent genaaid. En zo voel ik dat ook.’

Na 17 jaar einde oefening dus in de kalverslacht. Maar wat fout kan gaan, gaat vervolgens ook fout. Mustafa's relatie loopt op de klippen. Zijn vriendin raakt ook haar baan kwijt. Het stel moet noodgedwongen hun huis verkopen en blijft met een restschuld achter. Mustafa wordt klant van het UWV, ontvangt een uitkering en solliciteert vijf keer per week. Hij haalt een map tevoorschijn. Daarin zitten ruim 250 sollicitatiebrieven. ‘Ik krijg vaak niet eens een reactie. Ik ben te oud en als ik nog wat anders wil, dan vragen ze allemaal om ervaring.’ De activeringscoach heeft met hem te doen. *Lullig* is het enige woord dat hier op z'n plaats is. De ambtenaar kan hiervandaan ook niet kijken in de keuken van de slachter. Waarom moesten juist Mustafa en die andere mannen weg? Via de gemeente is

nog geprobeerd om hem snel weer aan het werk te helpen. Hij haalde een veiligheidsdiploma (VCA), maar vanwege lichamelijke en psychische klachten is zijn inzetbaarheid beperkt. Bovendien spreekt Mustafa gebrekkig Nederlands. Hij krijgt in het buurthuis les in lezen en schrijven. ‘Het gaat al ietsjes beter’, zegt hij.

Pim

Deze 55-jarige werkzoekende is ontdaan door wat hem is overkomen, maar hij zit niet stil. Op dinsdag en woensdag gaat hij naar taallessen. Elke zondagmiddag wandelt hij met buurjongen Pim. Pim heeft een verstandelijke beperking en zit in een rolstoel. ‘Hij is mijn grootste vriend’, zegt Mustafa. De ouders van Pim vinden het geweldig dat hij hen helpt. ‘Als ik Pim met z'n rolstoel over het gras duw, dan lacht hij altijd heel hard en word ik vrolijk.’ Tijdens het gesprek in de spreekkamer zegt Mustafa opeens: ‘Het is mij niet gegeven om zelf kinderen te hebben.’ In die boodschap schuilt verdriet. Hij komt uit een gezin met 11 kinderen en pakt z'n mobieltje erbij. Hij laat al zijn neefjes en nichtjes te zien. Dat zijn er vooral veel. Ze wonen allemaal in het buitenland. Mustafa zou het liefst conciërge zijn op een Rotterdamse school. Hij heeft jarenlang kinderen voetbaltraining gegeven en legt een VOG (Verklaring Omtrent Gedrag) op tafel. In het verleden was Mustafa een snelle rechtsbuiten bij voetbalvereniging Nieuwerkerk. Hij heeft vrijwilligerswerk gedaan in natuurspeeltuin Taka-Tukaland in Zevenkamp. Bezoekers verwelkomen, verkoop van consumpties, lichte schoonmaakwerkzaamheden. In de speeltuin leren kinderen waar eten vandaan komt, hoe gewassen groeien. Ze kunnen meehelpen in de tuin. Wegens ademhalings-

problemen (COPD) is Mustafa gestopt met dit werk. Hij is net begonnen bij Buurtwerk in Ambachtsland. Daar wordt gekookt met kinderen, Mustafa staat achter de bar en geeft sportlessen in de gymzaal. Hij zou ook wel gastheer willen zijn in een bejaardenhuis, ziekenhuis en bibliotheek. Dat is onbetaald werk. Hij spreekt met de activeringscoach af dat hij doorgaat met taalles en vrijwilligerswerk. 'Dan kijken we over een half jaar verder.' Die afspraak wordt vastgelegd, Mustafa zet z'n handtekening en zegt: 'Ik heb het in Ambachtsland wel naar mijn zin hoor, maar ik zou graag nog een kans krijgen bij een echte baas.' ♦

succes- nummer

Toen Elly door de gemeente Rotterdam werd opgeroepen om over een tegenprestatie te komen praten, was de activeringscoach zo klaar. Elly (56) is een doener, het type 'niet lullen maar poetsen'. Tussen 2012 en 2014 had zij een goedlopend cateringbedrijfje op Zuidplein. Daarvoor zat ze een tijdje in de vrachtwagononderdelen.

De afnemers van het cateringbedrijf waren verschillende BSO's (buitenschoolse opvang). Elly had zich toegelegd op die sector en niet zonder risico. Want toen in de BSO de kinderopvangtoeslag werd verlaagd, had dit meteen een nadelig effect op Elly's business. De catering bleek niet meer rendabel, ze draaide maandenlang verlies en moest uiteindelijk aankloppen bij het UWV. De gemeente heeft geprobeerd om haar direct weer aan het werk te krijgen, maar Elly kampt met aanhoudende rugklachten. Ze is geopereerd aan een hernia, maar de ongemakken

kwamen terug. Staan, lopen, zitten, alles doet pijn. Tot op de dag van vandaag. Elly heeft vier kinderen en twee kleinkinderen. De vader van haar kinderen is niet meer in beeld.

Reportageploeg

Elly is wat de activeringscoach betreft 'een succesnummer'. Zij runt sinds maart 2018 vijf dagen per week *Elly's Place*, een kleding- en voedselbank in Zevenkamp. Dat initiatief komt bij haar vandaan en sluit aan bij wat de wijk nodig heeft. Vanmiddag staat een reportageploeg van BNN op de stoep. Ook die zijn geïnteresseerd in wat Elly doet. In het pand, tijdelijk beschikbaar gesteld door de woningcorporatie, werkt nog een aantal andere vrijwilligers. Een meneer met een opvallende snor komt Vietnamese loempia's brengen. 'Wil je d'r saus bij?' Moeders zoeken T-shirts voor hun kinderen. Een vrouw is op zoek naar een paar schoenen en een zomerjurkje.

Geen aardappelen

Waarom de zoveelste voedselbank en dan ook nog *Elly's Place*? 'De voedsel- en kledingbank is mijn idee en Buurtwerk zei: geef het dan je eigen naam. Maak het persoonlijk, de mensen in Zevenkamp kennen je.' Toen Elly noodgedwongen stopte met haar bedrijf ging ze vrijwel direct aan de slag in de wijkkeuken van Buurtwerk. Iemand had gehoord dat ze goed Surinaams kan koken. Nu kookt ze samen met anderen, twee keer per week, voor pakweg 25 man op woensdag en vrijdag. Mensen betalen een kleine bijdrage. Elly: 'Maar het eten moet wel bijzonder zijn. Voor aardappels en groente komen ze echt niet hun huis uit. Dan zeggen ze: dat kan ik

zelf ook. Nu komen ze van heinde en ver. Niet alleen uit Zevenkamp. Door het koken hoorde ik zoveel verhalen. Verhalen van mensen die alleen zijn of afgewezen. Ik werd daardoor geraakt. Sommigen bewaren zelfs de helft van het eten om dat thuis aan hun kind te kunnen geven. Ik weet zelf maar al te goed wat het is om van een paar euro per dag te moeten rondkomen. Je loopt uren door de supermarkt op zoek naar eten dat is afgeprijsd.' Delen is voor Elly een opdracht. Een goddelijke opdracht. Ze is gelovig en gaat naar de pinkstergemeente in Overschie. 'Ik heb een persoonlijke relatie met God. Ik deel alles met Hem, Hij houdt mij overeind.' Om haar management-kwaliteiten te versterken volgt Elly via de gemeente een cursus ondernemerschap. 'We zijn aan het kijken hoe we van *Elly's Place* een verdienmodel kunnen maken. Ik wil uiteindelijk mijn eigen broek kunnen ophouden.' ♦

'Ik weet zelf maar al te goed wat het is om van een paar euro per dag te moeten rondkomen'

black-out

Wat gaat er om in het hoofd van Mahamado (54) uit Pernis? Zijn gezin zou bij de gewapende strijd in Congo met geweld om het leven zijn gebracht. De man vluchtte en kreeg politiek asiel in Nederland. In het registratiesysteem staat dat hij door een Franssprekende psychiater wordt behandeld. Mahamado spreekt nauwelijks Nederlands.

Werkzoekende schijnt begin jaren 90 naar Rotterdam te zijn gekomen. Jaartallen en harde feiten ontbreken in het registratiesysteem van de activeringscoach. We weten dat hij een tijdje inpakwerk heeft gedaan. We weten niet wat zijn kwalificaties zijn en wat de impact van het trauma is. Heeft Mahamado angsten, depressies, chronische pijn? In de spreekkamer in Hoogvliet zit iemand die er vermoeid uit ziet. Hij reageert afwezig en draait met zijn ogen. Komt dat door medicatie? De man is vanmorgen

‘Thuiszorg houdt zijn post en rekeningen in de gaten. Meneer heeft een huurachterstand’

nog bij zijn behandelaar geweest. Mahamado haalt uit zijn binnenzak een afsprakenoverzicht. Op het beduimelde papiertje staat: snel weer terug in uw kracht.

Stadswinkel Hoogvliet

Hoe ziet het leven van deze werkzoekende eruit? Waarmee vult hij zijn dagen? Heeft hij vrienden of kennissen in Pernis en vordert de behandeling? Op die vragen krijgt de activeringscoach geen antwoord in de spreekkamer van de stadswinkel in Hoogvliet. Bij de vorige afspraak had Mahamado een zorgverlener bij zich die vertaalde. Hij zou ook dit keer voor een tolk zorgen. De activeringscoach schakelt een collega van het wijkteam in. Hoezeer zij ook haar best doet, Mahamado laat weinig los. Hij reageert apathisch en de afstand lijkt met de minuut toe te nemen. ‘Volgens mij moeten we hiermee stoppen. Het lijkt wel of hij een black-out heeft.’ Mahamado oogt hulpeloos.

De activeringscoach: ‘Vraag eens of hij naast de psychiater nog andere hulp krijgt?’ Thuiszorg houdt zijn post en rekeningen in de gaten. Meneer heeft een huurachterstand.

Keuringsrapport

Kan deze man nog iets, of niets? De activeringscoach wil dat Mahamado door een onafhankelijke specialist psychisch wordt gekeurd. ‘Ik ben geen arts, ik ben geen psycholoog. Ik zit hier niet om een diagnose te stellen. Maar ik wil wel graag weten waar de gemeente aan toe is. Mocht blijken dat u nog in beweging kan komen, dan gaan we dat doen.’ Die boodschap bereikt Mahamado niet. Hij staat op en wil weg. De activeringscoach, via de collega van het wijkteam: ‘U moet binnenkort mét tolk terugkomen hoor! Dan gaan we de uitkomst van het keuringsrapport bespreken.’ ♦

Activeringscoaches werken met een systeem waarin per werkzoekende de informatie over deelnames, voortgang en resultaten op het gebied van arbeidsontwikkeling en re-integratie worden geregistreerd. Ambtenaren mogen niet alles vastleggen, vanwege privacybescherming (AVG).

bidden en hardlopen

En weer komt Janek (47) niet opdagen. In opdracht van de gemeente heeft een onafhankelijke keuringsarts de man onderzocht. Vijf maanden geleden is vastgesteld dat Janek, ondanks een blijvende fysieke beperking, niet hoeft te worden ontheven van een tegenprestatie. Hij kan vrijwilligerswerk gaan doen, mantelzorg verlenen of taallessen volgen.

Vanwege de zoveelste no-show kan de activeringscoach een financiële maatregel opleggen. Ze besluit om dat niet te doen. Dit is wat zij van de werkzoekende weet.

Kracht

Janek, voormalig automonteur, vlucht op 24-jarige leeftijd uit Ethiopië naar ons land. Hij krijgt de Nederlandse nationaliteit, vindt tijdelijk werk, wordt ernstig ziek en belandt in 1995 in de bijstand. De activeringscoach

scrollt door de rapportages en vindt weinig concrete informatie over zijn medische toestand. 'In verband met privacy weten we niet alles.' Janek is actief in de kerk en zijn hobby's zijn *bidden* en *hardlopen*. Bidden voor andere mensen ziet Janek als een vorm van vrijwilligerswerk. Hij bidt en preekt soms. Dit doet hij in ziekenhuizen of bij mensen thuis. Zijn gebed heeft maatschappelijk nut. 'Ik bid ook en dat is goed, maar dat doe ik naast mijn werk', zegt de activeringscoach. De ambtenaar is zes jaar geleden christen geworden en zegt: 'Met dit verhaal van Janek heb ik grote moeite, omdat hij geen verantwoordelijkheid neemt over zijn eigen situatie. De bijbel heeft het volgens mij duidelijk over bidden én werken. Als Janek hier zou hebben gezeten, dan zou ik hem hebben verteld dat het geloof hem juist kracht moet geven. God verwacht dat mensen hun best doen.' Ze prikt meteen een nieuwe datum in haar agenda. 'Dat wordt zijn laatste kans.'

Taallessen

We zijn vier weken verder. Janek is op tijd op zijn afspraak en lacht vriendelijk. Hij spreekt geen Nederlands. In het Engels legt de activeringscoach hem de details voor uit de rapportage van de keuringsarts. 'Volgens de dokter kunt u ongeveer 20 uur per week wat doen. Bijvoorbeeld door te starten met taallessen.' Janek zegt het niet eens te zijn met die conclusie en overlegt een brief van zijn huisarts. Daarin wordt geduld gevraagd met betrekking tot toeleiding naar betaald werk. De activeringscoach: 'Betaald werk is nu nog niet aan de orde. Voor u is de eerste stap de Nederlandse taal leren.' Ze pakt haar mobiele telefoon en rekent. 'Dit heeft u de Nederlandse samenleving tot

nu gekost. Denkt u überhaupt nog wel eens aan betaald werk?' Janek: 'Nee, dat kan ik niet meer. Ik ben al 20 jaar ziek.' De activeringscoach: 'Mijn gevoel zegt, dat niet uw gezondheid, maar iets anders u tegenhoudt. Daar kan ik de vinger niet op leggen. Ik ga u aanmelden voor taallessen. Het is de hoogste tijd voor een volgende stap. Dat is goed voor u én de maatschappij.' Janek kan binnenkort beginnen en zijn deelname wordt geregistreerd. Houdt hij zich niet aan die 'inspanningsverplichting', dan kan de gemeente hem een maatregel opleggen, een korting op zijn uitkering. Over een half jaar moet werkzoekende terugkomen bij de activeringscoach. Janek kijkt stuurs voor zich uit en zegt niets. Hij zet zijn handtekening onder het document Plan van Aanpak. ♦

***'Janek is actief in de kerk
en zijn hobby's zijn
bidden en hardlopen'***

kungfu

Vanaf zijn zestiende woont Henk (55) in Rotterdam en hij zegt dat hij de stad haat en zo snel mogelijk wil verhuizen. Deze werkzoekende zegt het lachend. Hij heeft een gesprek met de activeringscoach op Zuid. Henk draagt een vrolijk hoedje en hip T-shirt.

Henk is boos op alles en iedereen. Hij spuwt zijn gal in de spreekkamer met een brede glimlach. De straat waarin hij woont zorgt ervoor dat hij zich rot voelt. Glimlach. Volgens Henk deugt het systeem niet, is de gemeentepolitiek corrupt. 'Den Haag voert asociaal beleid.' Glimlach. 'Politici zijn hypocriet en ze roepen maar wat. Mensen gaan niet meer sociaal met elkaar om. Nederland verrechtst en we laten gehandicapten links liggen. Bazen vullen hun zakken. De gewone man is een lulletje rozenwater. Collega's zijn elkaars concurrenten geworden. Tegen homo's doen we onaardig en in het

verkeer kom je alleen nog maar gekken tegen. Rotterdam is ook niet leuk meer.' Glimlach. In een notendop is dit de wereld volgens Henk, voormalig landmeter, bouwvakker en barman. Is deze man van het padje en roept 'ie maar wat?

Stoornis

In 2002 kreeg Henk een ongeluk in de bouw. Op drie hoog lag een plank verkeerd en Henk viel 12 meter naar beneden. Hij kwam op z'n rug terecht, een bult zand brak zijn val. Henk was even duizelig, dronk in de bouwkeet een kop koffie en dacht weer aan het werk te kunnen. Een paar dagen later bleek hij niet meer te kunnen lopen. Hij kwam thuis te zitten – 'wat ik deed moest ik kruipend doen' – en werd vervolgens 35 procent afgekeurd. In datzelfde jaar knalde zijn vrouw met haar fiets op een politiebuisje. Bij haar werd niet veel later schizofrenie geconstateerd, en ze bleek manisch-depressief. 'Ik had opeens een andere vrouw. Zij moest voor behandeling uit huis en ik ging fulltime voor de kinderen zorgen. Mijn vrouw is nu gelukkig weer thuis, maar ze heeft nog regelmatig psychoses. Dan is ze helemaal van de wereld. Dat is doodeng. Ik ben de enige die haar uit die schijnwerkelijkheid kan halen.' De activeringscoach luistert aandachtig en snijdt het onderwerp betaald werk aan. Henk: 'Echt, ik heb geprobeerd om wat te vinden, maar het lukt niet. Ik heb LTS Installatietechniek. Maar ik pas er ook niet meer in, joh. Ze moeten me niet en ik kan slecht tegen dom geleuter. Of hebben jullie wat voor me?' De gemeente heeft Henk al een keer medisch laten keuren. Toen is vastgesteld dat hij beperkt inzetbaar is.

Kungfu

Henk geeft als vrijwilliger les in Wing Chun Kungfu. Hij doet dat in verschillende Rotterdamse buurthuizen. Dat deed de Rotterdammer overigens ook al voordat hij bij de activeringscoach op gesprek moest. Henk wordt gelukkig van Kungfu, de Chinese krijgskunst. En dan met name Wing Chun Kungfu, een zuidelijke stijl. Deze vechtsport kreeg in de jaren zeventig van de vorige eeuw bekendheid door Bruce Lee. Toen beoefende Henk die sport al. Hij werd door zijn vader op zesjarige leeftijd meegenomen naar karate, kenpo en taekwondo. Meneer Vogel, een indo-chinees, ontdekte het talent bij Henk. 'Hij was mijn *Sifu*, mijn leraar en geestelijk vader. Die man had zo'n scherpe geest. Of we Henk eens aan het werk mogen zien? En hoe combineert hij die sport met zijn rugklachten? 'Ik let op de bewegingen die ik maak. Het zijn ontspannen, gecontroleerde bewegingen, dan heb ik nergens last van.'

Suïcidaal

We wonen een les bij. Henk: 'Pak 'm beet. Kleng, klang, hoppa.' Als een volleerd sportleraar instrueert deze man drie pupillen. 'De kracht zit 'm in de techniek, jongens. Je moet meedraaien naar de zijkant, Margreet. Nu gaan we die harde elleboogstoot versnellen. Beetje meer shiften, Tim. Netjes. Nu een paar serietjes van vijf op het stootkussen. Rob, let op je pols. Pak op tijd je rust en drink wat water.'

De man in dit sportzaaltje op de eerste verdieping van De Dam, het Huis van de Wijk in Feijenoord, is een andere dan die in de spreekkamer bij de activeringscoach. In de sporthal is Henk geen slachtoffer. Hier deelt hij de

*'Als je alles kwijt bent,
dan hoop je iemand
tegen te komen
zoals Henk'*

lakens uit, op 130 vierkante meter. Hij roept door de zaal: 'Zacht wordt hard. Kracht zit 'm in de techniek.' Zijn aanpak maakt indruk. Henk traint z'n mensen gedreven, met humor en overtuiging. 'Een voorkómen gevecht is een gewonnen gevecht.' Hij zou het liefste werken met probleemjongeren. 'Daar sta ik het dichtste bij. Iemand die het allemaal wel weet en voor elkaar heeft, die hoeft ik niks meer te vertellen.' Tim, in het dagelijks leven koerier bij een bloedbank, is vanavond de jongste deelnemer. Een paar jaar geleden was hij nog verslaafd en suïcidaal. Via via kwam hij met Henk in contact. 'Hij heeft mij erbovenop geholpen', zegt Tim. Henk glundert. 'Dat is precies wat ik wil: een maatje zijn, je *sifu*.' Tim: 'Als je alles kwijt bent, zoals ik, dan hoop je iemand tegen te komen zoals Henk.'

Wasserette

Als we Henk een paar weken later spreken meldt hij enthousiast dat zijn vrouw waarschijnlijk stopt met vrijwilligerswerk bij de Voedselbank, omdat ze een betaalde baan bij een waterette kan krijgen. Hijzelf is door de activeringscoach overgedragen aan een afdeling die hem gaat begeleiden naar reguliere arbeid. ♦

no-show

De activeringscoach heeft vandaag zeven afspraken. Vijf in het Huis van de Wijk en twee bij mensen thuis. Ze neemt om 8 uur met een kop thee de dossiers door en maakt aantekeningen. Elke activeringscoach – Rotterdam heeft er 90 – bereidt zich voor op z'n eigen manier. Dat begint met het doornemen van oude verslagen.

In het registratiesysteem van de gemeente worden alle Rotterdammers met een uitkering consequent *werkzoekenden* genoemd. Ze zijn geen cliënt. Opvallend vaak meldt het systeem *no-show*, dat is ambtelijk jargon voor: werkzoekende is niet op komen dagen; reden onbekend.

Reguliere post

In elke uitnodiging om in het kader van de Participatiewet te komen praten, staat dat niet verschijnen gevolgen kan hebben voor de uitkering. De eerste brief stuurt de gemeente per reguliere post. De tweede is aangetekend en komt ook weer via de reguliere post. Een van de activeringscoaches: 'De meeste Rotterdammers hebben goed leren lezen en schrijven. Maar er zijn er ook die dat niet kunnen, of daar moeite mee hebben. Zij zijn analfabeet of laaggeletterd en meestal wat ouder. Veel woorden, bijvoorbeeld *activeringscoach*, moet je uitleggen.' Ook jongeren met ellende thuis en schulden zorgen dikwijls voor een no-show. Mensen met ingewikkelde geestelijke problemen, zorgen voor de meeste 'no-shows'. Ze hebben bijvoorbeeld straatvrees of een andere stoornis. Wie op gesprek komt, moet op een informatiezuil zijn Burgerservicenummer intikken en aan de activeringscoach een geldig legitimatiebewijs laten zien.

Radio Rijnmond

Het is inmiddels kwart over negen. Jan (62) verschijnt niet op zijn afspraak. De activeringscoach besluit hem te bellen. De gemeente heeft met Jan voor het laatst contact gehad in 2011. De Participatiewet is van 1 januari 2015 en nu moet werkzoekende opdraven. Jan neemt z'n telefoon op en zegt tijdens het gesprek: 'Ik ben ziek, heb zware migraine en ik wil dood.' Stilte. 'Nee, ik heb geen post ontvangen. En ik kom toch niet. Voor mij hoeft het niet meer.' Langere stilte. De activeringscoach: 'Hebt u nog contact met uw kinderen en met mensen uit de buurt?' Jan zegt: 'Nee. Ik ben alleen. Laat mij maar, alsjeblieft.' Jan hangt op. De activeringscoach: 'Dit is

iemand die zorg mijdt, dat zie ik vaker bij ouderen. Ze hebben geen sociaal netwerk en leggen de post opzij. Dan moet je niet raar opkijken dat op een dag Radio Rijnmond meldt: man ligt drie maanden dood in bovenwoning. Door dat nieuws zijn buurtbewoners een dag in shock en we gaan vervolgens weer over tot de orde van de dag.' De activeringscoach maakt een aantekening. Ze gaat binnenkort met het wijkteam bij Jan langs. Bij het wijkteam werken hulpverleners die letterlijk bij mensen achter de voordeur komen. 'Aanbellen gebeurt altijd met z'n tweeën', zegt de activeringscoach. 'Je weet nooit wat je achter de voordeur aantreft.'

WhatsApp

Twee keer een no-show, dan krijgt werkzoekende per aangetekende brief een aankondiging dat de gemeente een financiële maatregel oplegt. Binnen tien dagen kan een afspraak worden gemaakt om te bewijzen dat die maatregel niet terecht is en dat er omstandigheden zijn die pleiten tegen het nemen van die beslissing. Bij geen reactie wordt de uitkering één maand met 30 procent gekort. Daarna start een nieuwe gesprekscyclus. Alles van voor af aan. In de tweede ronde weer geen gehoor, dan volgt een her- en doelmatigheidsonderzoek en kan in het uiterste geval de bijstandsuitkering worden beëindigd. De activeringscoach: 'Zo ver wil ik het niet laten komen. Je kunt het wel hard willen spelen, maar levert dat wat op? Wat gaat het de samenleving kosten als je dat lijntje doorknipt?' Een aantal activeringscoaches houdt via WhatsApp contact met mensen. Een van hen zegt: 'Er zijn er tien, twaalf die ik op die manier extra in de gaten houd. Dat werkt.'

Maatregel

Aan het einde van de dag gaan we bij Geert (58) langs. Geert reageert niet op brieven van de gemeente. Hij woont op nog geen 500 meter van het stadskantoor in de Alexanderpolder. Dat is één halte met de metro. De man heeft geen telefoon. 'Ik ga kijken of er licht brandt', zegt de activeringscoach. We staan op de eerste etage bij de voordeur van Geert. Daarachter klinkt gestommel. Aankloppen, opnieuw aanbellen: geen reactie. Morgenochtend neemt de activeringscoach contact op met het wijkteam. 'Om te horen of de man bekend is bij collega's.' ♦

hier tekenen

Wat is dat toch? Waarom leggen sommige mensen hun hele hebben en houwen op tafel bij de activeringscoach? Vrijwel alle ellende lijkt daar te kunnen worden besproken. Omdat je toch niets meer te verliezen hebt? Omdat je als de dood bent om te worden gekort? Of omdat je hoopt dat een ambtenaar van de gemeente voor jou het verschil kan maken? Die vragen dringen zich op bij het verhaal van Chantal (46), een alleenstaande moeder met een dochter van 13.

'Ik heb alles maar in één map gedaan. Dan kunnen jullie het checken.' Chantal frummelt zenuwachtig aan een plastic tas. Twee vingers van haar linkerhand zitten in een brace, ze heeft artrose – 'dat zit in de familie'. Het kost haar moeite om de vuistdikke ordner op tafel te leggen. Ze bladert naar haar medicatielijst. De activeringscoach kijkt gebiologeerd naar een A4'tje, volgeplakt met labels die op

medicijndoosjes hebben gezeten. De activeringscoach: 'Ik heb werkelijk geen idee wat je precies slikt en waaróm dat nodig is.' De lijst is vooral lang.

Opgroeien

Onder de mensen zijn, anderen helpen, bewegen en ertoe doen. Chantal wil werken, graag zelfs, maar haar lichaam wil niet meer. 'Gezien haar medisch dossier, kan haar gezondheid verslechteren. De situatie is te complex om te kunnen inschatten wanneer cliënt regulier of ongesubsidieerd werk kan doen', aldus een medisch-psychologisch rapport. Chantal heeft longfibrose, de artrose neemt toe en haar ogen gaan achteruit. 'Ik ben als de dood dat ik mijn dochter niet kan zien opgroeien.'

Ontslagronde

Chantal was 19 jaar toen zij bij een val haar rug brak. Na het dragen van een gipskorset ging zij weer aan het werk. Twintig jaar, afwisselend in de thuiszorg en in de schoonmaak. Chantal heeft alleen de lagere school afgemaakt en is zwaar dyslectisch. 'Ik zet niet graag ergens een handtekening onder.' Zo'n krabbel heeft haar vijf jaar geleden bij een grote Rotterdamse zorginstelling, de das omgedaan. 'Bij een ontslagronde stond ik opeens op straat. Ik had geen idee waarvoor ik tekende.' Toen zij thuis kwam te zitten, ging het financieel niet goed. Haar dochter werd noodgedwongen een jaar bij haar broer in Frankrijk ondergebracht. 'Een zwarte bladzijde uit mijn leven'. Chantal ging in therapie vanwege een verleden dat zij nog niet had verwerkt.

Arm in het gips

Haar ouders gingen uit elkaar toen Chantal vijf jaar oud was. De kinderen waren eerst aan moeder toegewezen. Haar vader vocht dit besluit aan, met succes. Chantal moest naar hem. 'Mijn vader was stikjaloers. Wij kregen van hem te horen dat mijn moeder een hoer was. Hij gebruikte ons om haar pijn te doen. Wij werden door hem verrot geslagen. Ik ben ook door hem misbruikt. Mijn broer liep regelmatig met zijn arm in het gips. Dat niemand daar ooit iets over heeft gezegd, ik kan daar nog boos om worden. Mijn vader was een charmante man. Hij had naar buiten toe mooie praatjes. Totdat een moeder op school iets doorkreeg. Zij sprak mij erop aan, ik was 15 jaar. Ze zei: 'Je moet zien weg te komen uit dat huis.' Toen ben ik gevlucht. Eerst naar de politie, daar werd ik afgepoeierd.

‘De situatie is te complex om te kunnen inschatten wanneer cliënt regulier of ongesubsidieerd werk kan doen’

Daarna heb ik mijn moeder opgezocht. Ik wist niet wat ik kon verwachten. Bij haar werd ik met open armen ontvangen. Vervolgens zijn alle kinderen door de Kinderbescherming uit huis weggehaald en werden we in een tehuis gestopt. Uiteindelijk kreeg mijn moeder haar vier getraumatiseerde kinderen terug. Toen mijn vader doodging, ik kan zijn naam niet meer uitspreken, heb ik een fles wijn geopend en kort daarna mijn achternaam laten veranderen. Ik wilde niks van de erfenis, rot op!

Boeddha

De band van Chantal met haar moeder heeft zich in de jaren daarna verstevigd. 'Zij is naast ons komen wonen en we zagen elkaar dagelijks.' Tien jaar geleden overleed de moeder van Chantal op 61-jarige leeftijd. Nu moet ze huilen. De activeringscoach stelt een time-out voor en haalt een glas water.

Chantal was tot voor kort vrijwilliger bij de Pameijer Stichting. Ze ging regelmatig koffiedrinken met een oudere dame bij de Hema. Nu die mevrouw onlangs is overleden kwam het verlies van Chantals moeder weer naar boven. Het vrijwilligerswerk staat op een laag pitje. Chantal: 'Ik moet binnenkort weer onder het mes vanwege een beknelling in mijn zenuw.' Ze wijst naar haar hand en rechteronderarm. Over een half jaar moet ze terugkomen bij de activeringscoach. ♦

Feyenoord

Jim (36) is langdurig verslaafd, was dakloos en zit in een project begeleid wonen. De activeringscoach in Hoogvliet wil weten waar hij op dit moment zijn dagen mee vult. 'Met PlayStation, Formule 1 en Feyenoord.'

Geld om een wedstrijd bij te wonen heeft hij niet en een abonnement op Eredivisie Live is te duur. Jim heeft schulden en via de gemeente een afbetalingsregeling. Hij draagt alle dagen van het jaar het trainingspak van zijn geliefde club en spelt in de bibliotheek het sportkatern van het AD. 'Het trainingspak heb ik gekocht toen Feyenoord kampioen werd.'

Daden

Jim: 'Ik begrijp best dat jullie willen dat ik mijn handjes laat wapperen. Ik wil ook vooruit! Ik sport veel. Zo maak ik mijn hoofd leeg. En ik help een vriend die terminaal ziek is, ik laat z'n hond uit, haal de boodschappen en maak zijn huis schoon.' 'Mantelzorg is ook prima', zegt de activeringscoach. Maar wat Jim precies doet en hoeveel uur per week hij daarmee bezig is, moet worden gecontroleerd en worden vastgelegd. Om te beginnen moeten hij en zijn begeleider een overzicht maken van de werkzaamheden. Jim moet binnenkort terugkomen. Geen woorden maar daden, met kleine stappen. ♦

twede- handsje

Vicky is vandaag de laatste op gesprek in de stadswinkel. Zij is moeder van een dochter van twaalf. Vicky (30) heeft donkere ogen, een opvallend, oranje geverfd kapsel en een prachtige tatoeage op haar linkerarm. Een jonge vrouw die meteen opvalt, maar zij is als de dood voor oogcontact. Iets klopt hier niet. Als een schuchter vogeltje neemt zij plaats aan het bureau van de activeringscoach.

Vicky zegt de uitnodigingsbrief van de gemeente te hebben begrepen. Het is niet de eerste keer dat ze moet langskomen. In het registratiesysteem zitten oude verslagen, daarin staat in algemene bewoordingen wat haar is overkomen. Het verhaal vertelt ze zelf. Toen Vicky 10 jaar was ging haar moeder ervandoor. Haar moeder werd even later opgepakt wegens drugsmokkel en ging de gevangenis in. De kinderen werden bij tantes ondergebracht. Op het adres waar Vicky verbleef was zij niet

‘Meid, je bent prachtig!’

veilig. Zij is door een aangetrouwd familielid jarenlang stelselmatig misbruikt en verkracht. ‘Ik kon niets doen en mijn verhaal werd ook niet geloofd. Als het gebeurde sloot ik mijzelf af om de pijn niet te voelen. Ik gaf mijzelf de schuld van wat er gebeurde. Ik heb de schaamte alleen gedragen. Ik voel mij van binnen niet mooi meer.’

Traumaklachten

Vicky is zwaar beschadigd. Haar vertrouwen in mensen is klein. Zij kijkt anderen liever niet aan. De banden met de familie zijn broos. Op haar 17e werd ze zwanger en kreeg ze een dochter. Via het Leger des Heils is zij in een project begeleid wonen terecht gekomen en sinds drie jaar heeft ze haar eigen flatje. Ze krabbelt langzaam weer op, samen met haar dochter. Vicky voelt zich vaak somber. Voor haar angsten en depressies heeft ze de hele santenkraam in de Rotterdamse hulpverlening achter de rug. Haar verhaal: ik hoor geen stemmen, ik heb écht pijn over mijn hele lijf, wordt na jaren pas begrepen bij een GGZ-instelling in Rotterdam. Daar neemt ze sinds enkele maanden deel aan

een specialistisch zorgprogramma voor traumaklachten. Er zit schot in de zaak. De behandeling slaat aan. ‘Ik heb een geweldige maatschappelijk werkster. Wij zijn bijna even oud. Zij zegt de juiste dingen tegen mij.’ Vicky moest een brief schrijven aan de dader. Er zit nog te weinig woede in, vinden de behandelaars. Haar eetproblemen nemen gelukkig af. ‘Ik durf weer te eten.’ Over een druif deed ze soms tien minuten.

Bovengebit

De activeringscoach vraagt: ‘Waarom doe je steeds je hand voor je mond als we praten?’ Vicky: ‘Ik heb jarenlang met gebroken tanden rondgelopen. Ik hield altijd mijn hand voor mijn mond en durfde niet naar de tandarts. Ik was als de dood. Gek hè, voor iemand met tatoeages?’ Uiteindelijk is Vicky op aanraden van haar maatschappelijk werkster naar een speciale tandtechniker gegaan. Sinds kort heeft ze een nieuw bovengebit. ‘Dat durf ik nog niet zo goed te laten zien.’ ‘Laat eens kijken’, vraagt de activeringscoach. ‘Meid, je bent prachtig!’ Er kan eindelijk een lachje van af. Vicky: ‘In huis durf ik in spiegels steeds vaker naar mijzelf te kijken.’

Mode

Deze jonge vrouw zit in de bijstand, maar wil daar graag uit. Ze heeft allerlei baantjes gehad, maar geen diploma’s. ‘Ik heb mijn opleiding specialist mode niet kunnen afmaken.’ Toen haar dochter problemen kreeg op school is Vicky gestopt met leren. ‘Ik ben altijd bang dat haar iets overkomt. Wij zijn helemaal op elkaar aangewezen en ik moet haar beschermen.’ Tijdens therapie krijgt Vicky ook tips om haar dochter meer

ruimte te geven. Zij doet het goed op school en nu mag zij van haar moeder mee op schoolkamp. Dat was eerst een enorm getouwtrek. Samen met een financieel bewindvoerder heeft Vicky de afgelopen tijd een schuld weggewerkt van 28.000 euro. Sinds vorige maand heeft ze een schone lei. Eerst het behandeltraject afmaken en dan op zoek naar een vaste baan en solliciteren. Over een tegenprestatie zegt Vicky te hebben nagedacht. Ze wil iets doen voor eenzame ouderen, 20 uur per week. 'Bij ouderen voel ik me veilig.' Of misschien toch iets met mode? De activeringscoach brengt haar in contact met Buurtwerk, om de mogelijkheden te onderzoeken. Die afspraken worden vastgelegd en getekend. 'Heb je een fiets om straks te kunnen beginnen?' Vicky houdt van fietsen, maar ze heeft er geen. 'Die is gestolen.' Op vertoon van een voucher mag zij van de activeringscoach bij een depot van de gemeente een tweedehandsje gaan halen.

Als we haar een paar weken later spreken meldt Vicky dat ze op het punt staat om als vrijwilliger aan de slag te gaan in een kringloopwinkel, op de afdeling mode. Op dit moment is dat haar tegenprestatie. ♦

De bijstandsnorm voor een alleenstaande (ouder) is 1.025 euro per maand, inclusief vakantie toeslag. Dit is het normbedrag per 1 januari 2019.

Jarenlang zat het mee. Het gezin van Ayse (43) had een mooie auto voor de deur, ze konden op vakantie, uit eten en de kinderen kregen elke week een tientje zakgeld. Tot het eigen familiebedrijf failliet ging. Geen werk, geen inkomen. Ayse en haar man kwamen in de bijstand terecht. Ayse moest op gesprek over een tegenprestatie. Die pakte goed uit.

Ayse straalt, ze kan er nog niet over uit. Gisteren kreeg ze van haar manager te horen dat haar contract bij welzijnsorganisatie DOCK wordt verlengd. 'Ik ben zo trots! Ik doe hier ontzettend mijn best en heb goed contact met collega's en bewoners. Dan is het fijn om te horen dat mensen blij met je zijn.' Ayse is assistent-beheerder van het Huis van de Wijk aan het Berkelplein in Kratingen. Er komen veel mensen, er is elke dag wel wat te doen.

trots

in de bijstand

Logistiek

Die drukte, dat geregeld en zorgen dat er op tijd geleverd wordt. Dat zijn zaken die Ayse op het lijf geschreven zijn. Zij was in het bedrijf van haar man verantwoordelijk voor de administratie en logistiek. 'En altijd maar doorgaan, want je leeft voor je bedrijf. We moesten er wel van eten. Soms bracht mijn man 's avonds om tien, elf uur nog bestellingen rond.' In 2015 gaat het mis. De onderneming, leverancier van restaurantbenodigdheden, wordt geraakt door de crisis, lijdt verlies en blijkt ook niet de beste boekhouder te hebben. 'Langer doorgaan was onverantwoord.' Ayse over thuiszitten: 'Dat was het moeilijkst. Je ritme is compleet verstoord. Alsof je in een lege ruimte terecht komt. Er gebeurt niets. Geen telefoontje. Geen bestellingen. Ik durfde op een gegeven ogenblik zelfs niet meer naar buiten. Ik werd onzeker en kreeg slaapproblemen. Toen heb ik professionele hulp gezocht. Mijn man en ik hadden elkaar ook weinig meer te vertellen. De spanning in huis nam toe. Ik kreeg steeds vaker ruzie, ook met de kinderen. Zij begrepen maar niet dat ons leven écht was veranderd. Sommige familieleden zagen ons als verliezers. Die negatieve reacties, dat deed pijn. Het is al erg genoeg dat je alles kwijtraakt.' Bij Ayse was ook weinig meer te halen. 'We zitten in de schuldsanering en over anderhalf jaar zijn we klaar.' Het gezin moet rondkomen van 100 euro leefgeld per week.

Catering

Over hoe ze bij DOCK terecht kwam, vertelt ze: 'Ik kwam zo nu en dan in het Huis van de Wijk. Om een kopje koffie te drinken en even te praten.' Toen Ayse door de gemeente werd aangespoord om wat te gaan doen, kon ze bij de welzijnsorganisatie als vrijwilliger aan de slag. 'Ik werd gastvrouw en mocht na verloop van tijd de catering doen, draaide baliediensten en kreeg steeds meer verantwoordelijkheid. Toen de gemeente zei: 'Nu wordt het tijd om ergens anders werkervaring op te gaan doen', wilde DOCK mij niet kwijt. De manager zei: 'We laten je niet gaan, we hebben je nodig'. Zo ben ik aan deze baan gekomen. Op eigen kracht. En weet je wat nou zo gek is? Ik ben van nature een verlegen persoon. Ik spreek mensen niet zo makkelijk aan. Maar ik stap steeds makkelijker die drempel over. Ik leer nog steeds.' En hoe is het met je man? Ayse: 'Die is trots. Hij is ook goed bezig, maar heeft wat meer tijd nodig. Zijn bedrijf was ons kind, en dat verlies doet nog steeds pijn.' ♦

*'Sommige familieleden
zagen ons als verliezers'*

isclement

Zelfstandig boodschappen doen, een praatje maken met de burens, bij de dokter langsgaan en vertellen wat je mankeert. Opvallend veel vrouwen met een Turkse achtergrond hebben daar moeite mee. Een gesprek met de activeringscoach is vrijwel onmogelijk. In vogelvlucht de verhalen van Yilmaz, Kaya en Demir.

Yilmaz (49) is een alleenstaande moeder van vier volwassen kinderen. Ze oogt bij binnenkomst in het stadskantoor doodongelukkig. Haar 24-jarige dochter, verpleegkundige van beroep, doet het woord. 'Bij het afhalen van een simpel DHL-pakketje gaat het al mis. Mijn moeder kan niet duidelijk maken waar ze voor komt. Wij moeten echt alles voor haar regelen, dat is vreselijk frustrerend.' De dochters van Yilmaz hebben een rooster om hun moeder te kunnen bijstaan. 'Daarom werk ik niet vijf, maar vier dagen per week. Ik ben erg bezorgd.

Mijn oudste broer is dominant en veroorzaakt stress.’ De activeringscoach vraagt de jonge vrouw even niet namens haar moeder te spreken. Er valt een lange, pijnlijke stilte. De ambtenaar blijft vriendelijk en neemt de tijd, maar er komt vrijwel geen woord uit.

Kiezen

Yilmaz is op haar achttiende uitgehuwelijkt aan een neef in Rotterdam. ‘Dat was een huwelijk met geweld en mishandeling. Mijn moeder is van het platteland hier naartoe gehaald. Zij mocht niet naar buiten, leefde opgesloten en zorgde alleen voor ons. Mijn moeder heeft altijd gedacht: ik ben hier maar tijdelijk. Zij heeft nooit kunnen kiezen. Dat zij geen andere mensen ontmoet, komt voort uit haar eigen onzekerheid.’ Toen Yilmaz en haar man uit elkaar gingen kwamen de psycho-medische klachten. ‘Mijn moeder slikt antidepressiva. In 2003 kwam ze in de bijstand terecht.’

Taaltest

De activeringscoach wil dat Yilmaz psychisch wordt gekeurd en een taaltoets aflegt om haar taalniveau te kunnen vaststellen. Wie een bijstandsuitkering ontvangt, moet zich houden aan de wet Taaleis. In die wet is bepaald dat iemand die een bijstandsuitkering ontvangt, de Nederlandse taal moet kunnen spreken, lezen en schrijven op het niveau van iemand die de basisschool heeft afgerond. De dochter van Yilmaz vindt een psychische keuring en een taaltoets een uitstekend idee. ‘Misschien komt er dan wat beweging in.’ ‘Die inspanningsverplichting wordt gezien als een prestatie waar de gemeente op dit moment genoeg mee neemt’,

zegt de activeringscoach. ‘Uw moeder is best in staat om nog wat te leren.’

Koffiekamer

Yilmaz heeft in het recente verleden als vrijwilliger koffie en thee geschonken op de school van haar kinderen. ‘Dat vond ze leuk om te doen.’ Omdat de school ruimte nodig had verdween de koffiekamer en was er voor Yilmaz geen werk meer. De dochter zegt met haar moeder op zoek te gaan naar ander vrijwilligerswerk. ‘Iets met ouderen vindt ze ook leuk.’ Met de activeringscoach wordt een nieuwe afspraak gemaakt. Die vindt twee maanden later plaats. Yilmaz is inmiddels onderzocht door een psycholoog en is gestart met taalles. Haar dochter zegt: ‘Mijn moeder gaat hulp zoeken voor haar klachten.’ Yilmaz moet over een half jaar terugkomen.

Buurjongen

Ook Kaya (51) heeft een Turkse achtergrond. Ze komt samen met haar buurjongen naar het stadskantoor. Kaya loopt moeilijk, is zeer gesloten en ziet er ziek uit. ‘Ze heeft longontsteking en zit aan de antibiotica’, zegt de buurjongen. ‘We zijn toch maar gekomen, want zij is bang haar uitkering te verliezen. Ze kan niet slapen van jullie brief. Wat is nou precies de bedoeling?’ De activeringscoach legt uit wat de gemeente Rotterdam vraagt van mensen in de bijstand. De buurjongen vertaalt de boodschap. Mevrouw Kaya geeft geen kik. Ze heeft sinds 2001 een bijstandsuitkering en kreeg tien jaar geleden van de Sociale Dienst een arbeidsontheffing voor langere termijn. Voor hoe lang? In het registratiesysteem kan de activeringscoach niets vinden.

‘Ze heeft longontsteking en zit aan de antibiotica’

Met de invoering van de Participatiewet (2015) kwam Kaya weer in beeld bij de gemeente. Nu ligt ze op het bordje van de activeringscoach.

Zorggesprek

Kaya kwam op haar zestiende naar Rotterdam. Ze heeft jarenlang inpakwerk gedaan, is gescheiden, leeft geïsoleerd en kan niet lezen en schrijven. Mevrouw geeft op geen enkele vraag antwoord. ‘Met wie heeft u contact? Komt u wel eens buiten en ontmoet u wel eens andere mensen?’ De buurjongen: ‘Alleen mijn ouders. Zij zijn al op leeftijd. Mijn moeder spreekt ook geen Nederlands. Zij en de buurvrouw betekenen veel voor elkaar. Ze drinken elke middag koffie.’ En waar praten ze dan over? ‘Weet ik niet. Ik zit er niet bij.’ De activeringscoach zucht, kijkt Kaya vragend aan en besluit haar door te verwijzen naar een arts voor arbeidsmedisch onderzoek. Op grond van dat advies kan eventueel later tot een ontheffing tegenprestatie worden besloten. De buurjongen: ‘Ik zal het haar thuis proberen uit te leggen.’

Doorzettingsvermogen

Demir (53) komt met haar nicht (23). Demir heeft een uitkering sinds 2011. Ze heeft drie kinderen, is alleenstaand en zit op taalles. Daar is ze een half jaar geleden door de activeringscoach naartoe gestuurd. ‘Ze gaat op maandag en donderdag’, zegt de nicht. ‘Ze leert er weinig, maar ze vindt het wel gezellig.’ Met hangen en wurgen weet Demir de activeringscoach te vertellen dat haar ogen achteruitgaan als gevolg van suikerziekte. Ze piekert veel en heeft het afgelopen jaar drie familieleden verloren. ‘Ik slaap slecht.’ Demir krijgt huishulp en ondersteuning. De activeringscoach zou graag zien dat Demir een psycholoog bezoekt. ‘Het is goed dat u taalles volgt en onder de mensen komt, maar we kunnen zo niet doorgaan tot 2033.’ Demir kijkt vragend naar haar nicht. Een reactie blijft uit. De activeringscoach maakt een nieuwe afspraak. ‘En ik wil dat u mij uw huiswerk van de taalles laat zien.’ ♦

knetten, maaïen en snceïen

Marlin (47) was timmerman in Suriname. Tot hij halsoverkop uit Lelydorp weg moest. 'Daar wil ik niets over vertellen. Da's geen leuk verhaal. Ik heb een streep gezet onder mijn verleden. Ik wil gewoon leven, werken en geld verdienen.'

Dat laatste is een probleem. Marlin heeft nu vier jaar een bijstandsuitkering. 'Dat vind ik dus echt niet fijn.' De economie trekt aan, de bouw heeft vakmensen nodig. Waarom kost het hem moeite om aan de bak te komen, wil de activeringscoach weten. 'Ik heb hoogtevrees en daar zit een baas niet op de wachten.' Hoogtevrees lijkt tamelijk onschuldig. Iets waar je met wat professionele hulp vanaf zou kunnen komen. Marlin heeft een hardnekkige vorm van acrofobie, zoals dat heet. Hij krijgt angstaanvallen bij nieuwe hoogtesituaties. Marlin heeft geen opleiding.

Elke dinsdag, woensdag en donderdag meldt hij zich om half negen voor het buitenwerk

Hij kan een beetje lezen en schrijven, maar scoorde een onvoldoende op de Taaltoets. De activeringscoach wil dat hij taallessen gaat volgen.

Polen en hoofddoekjes

Over zijn kansen op de arbeidsmarkt zegt hij: 'Polen en hoofddoekjes pikken al onze banen in. Ik word gediscrimineerd.' Marlin zegt dit met zoveel verbetenheid, de activeringscoach laat dit onderwerp rusten. Ze heeft hem per brief gevraagd zijn vrijwilligersovereenkomst te komen laten zien. Het bewijs voor de gemeente dat Marlin een prestatie levert, die hem mogelijk op weg kan helpen naar betaald werk. Dat document heeft hij bij zich. Marlin is medewerker groenvoorziening bij de Stichting Landschapsonderhoud. Elke dinsdag, woensdag en donderdag meldt hij zich om half negen voor het buitenwerk, al twee jaar. Marlin kan knotten, maaien en snoeien. Hij wordt begeleid door gekwalificeerde voormannen.

Eerlijk gereedschap

Marlin verricht opruimwerk na stormschade, maait en hooit. De Stichting Landschapsonderhoud werkt op ecologische basis, zonder bestrijdingsmiddelen en met eerlijk gereedschap meldt de website. Marlin weet alles over zaagwerk, onderhoud van natuurlijke oevers en de aanplant van bos en bosplantsoen. Hij vindt het werk leuk, maar zou het liefst een betaalde baan hebben. 'Het is oneerlijk dat ik dit moet doen. Bij de Roteb wordt hetzelfde werk gewoon betaald.' Of de activeringscoach kan zorgen dat hij daar terecht komt wil hij weten. 'Schrijf een brief of ga er langs', zegt de ambtenaar. Marlin trekt zijn schouders op. Hij voldoet met zijn vrijwilligerswerk aan de eisen van de Participatiewet. Voor de werkzaamheden bij de Stichting Landschapsonderhoud krijgt hij een kleine financiële toeslag.

Beschut werk

Medewerkers van Stichting Ontmoeting helpen hem om op eigen benen te staan en contact met andere Rotterdammers te onderhouden. 'Marlin zou heel geschikt zijn voor beschut werk', zegt de activeringscoach. 'Beschut werk is voor mensen die alleen in een beschermde omgeving kunnen werken. Maar het is lastig om ertussen te komen en ik weet niet of hij dat wil. Dat bespreek ik de volgende keer. Eerst die taallessen.' ♦

Vrijwilligersorganisaties mogen zelf beslissen of zij onkosten- en/of reiskostenvergoeding geven, bijvoorbeeld een vast bedrag per maand. De hoogte is wettelijk vastgesteld en vrijwilligers betalen over de vergoeding geen belasting en premie volksverzekeringen. Vanaf 1 januari 2019 is de onbelaste vergoeding € 170 per maand en € 1.700 per jaar.

scootmobiel

Ze zou twee weken geleden al langskomen bij de activeringscoach, maar op weg naar de stadswinkel in Crooswijk kreeg Linda pech met haar scootmobiel. Niet fijn voor iemand die regelmatig last heeft van angst- en paniekstoornissen. Die scootmobiel is Linda's redding.

Ze rijdt met dat ding net zo makkelijk de metro in om naar de markt te gaan op het Visserijplein in Rotterdam-West. 'Vlakbij je ouwe buurtje in Schiemond', zegt een vriendin die vanmorgen koffie is komen drinken.

De activeringscoach bezoekt Linda (51) thuis. Haar 15-jarige zoon doet de deur van de benedenwoning open. Ze heeft de scootmobiel twee jaar geleden via een Belg op de kop getikt, maar dit exemplaar is veel te licht. Nee, 't is anders: Linda is in korte tijd te zwaar geworden voor deze occasion. En dan te bedenken dat ze vroeger slank was

en graag sportte. Linda demonstreert op de bank hoe ze wijdbeens op haar scootmobiel zit. Nou, dat dat ziet er dus niet uit!

Allesreiniger

Dat gedoe met die kapotte scootmobiel, Linda vertelt het lachend. 'Dat is mijn tweede natuur. Ik zal nooit laten zien dat het me tegenzit. Volgende keer bel ik gewoon een taxibusje van Vervoer op Maat. Ik heb een Wmo-indicatie.' De ontvangst bij haar thuis is allerhartelijkst. Eén rode kat languit op de bank, één op de salontafel en de derde heeft zich verstopt. 'Soms komen die beesten hier zomaar aanwaaien.' Linda ontvangt alles en iedereen met open armen. Ze staat op het punt een sjekkie te draaien, maar besluit 'm niet op te steken. Dat deze woonkamer absoluut een paar stevige handen en een paar emmers allesreiniger kan gebruiken, houden we voor ons. Linda lijkt gedachten te kunnen lezen. 'In zijn slaapkamer', ze wijst naar haar zoon, 'durf ik zelfs niet naar binnen. Daar heb je pas echt een polsstok nodig.'

Jankenbal

Linda leeft al 22 jaar van een uitkering. Ze heeft de brief van de gemeente gelezen en ze wil ook best wat doen, maar dan moet het wél kunnen. Na de huishoudschool ging ze de thuiszorg in. Van het vele tillen ging haar rug naar de gallemiezen. Ze was 24 toen ze een hernia kreeg. De eerste operatie mislukte en bij de tweede werd het er ook niet beter op. Jaren later kwam daar ook nog een bekkeninstabiliteit overheen en nu heeft ze op tal van plaatsen ontstekingen. 'Ik heb altijd pijn.' Ze liep in haar huwelijk klappen op. Voor psychische klachten is ze

behandeld. 'Soms slik ik Prozac, maar daar word ik een enorme jankenbal van.' Over oud zeer wil ze niet veel kwijt, haar zoon luistert mee. Ze houdt hem thuis vandaag omdat hij buikpijn heeft. Maar het goede nieuws is dat hij afgelopen week geslaagd is voor het speciaal voortgezet onderwijs, dat hij bij het Kruidvat vakantiewerk gaat doen en na de zomer naar het Albeda gaat.

Linda: 'En dat voor iemand met autisme.'

Geen lieverdjes

Moeder en zoon zijn op elkaar aangewezen. 'Hij heeft structuur nodig. Zonder planning wordt het een grote puinhoop, dat levert stress op. Als ik ga koken zet hij voor mij een stoel in de keuken of hij haalt zo nu en dan de boodschappen.' Omdat Linda zich ook in huis moeilijk kan bewegen, zou in de douche een aangepaste voorziening moeten worden aangebracht. Ze weet de weg om dat voor elkaar te krijgen, maar ze lijkt me niet het type dat daar makkelijk om vraagt. De activeringscoach stelt voor om daar iemand van Wmo naar te laten kijken. Linda heeft al jaren geleden met haar familie gebroken. 'Hoe die over de bijstand denken, dat wil je niet weten.' Na haar scheiding begon ze tatoeages te laten zetten. 'Dat kost een paar centen, maar daar spaar ik voor.' In haar hals staat de naam van haar zoon. Op haar linkerarm de naam van een Amerikaanse hardrockband. En op haar rechterarm een kleurrijke zigeunervrouw. 'Ja, dat ben ik: vrolijk, vrijgevochten en spontaan. Ik zeg altijd waar het op staat.' De vriendin knikt bevestigend en zegt: 'Met Linda moet je geen ruzie krijgen.'

Onkruidvrij

Linda heeft regelmatig mensen over de vloer. Ook vrienden van haar zoon. 'Dat zijn geen lieverdjes, maar hier hoeven ze niks en ze moeten niks. Ik hoef die knullen maar aan te kijken en ze weten wat ik ervan vind. Ze luisteren vanwege mijn natuurlijke overgewicht, hoor je 'm?' In de kamer wordt gelachen. Soms stopt Linda de jongens een tientje toe. Daarvoor maken ze de tuin onkruidvrij. De activeringscoach merkt op dat de hoekbank waarop Linda zit is doorgezakt. 'Dat zal je rug ook geen goeddoen?' In de hoek van de bank liggen kussens en een deken. Linda geeft toe dat ze sinds kort in de woonkamer slaapt. Bewegen doet ze niet of nauwelijks meer. 'Drie jaar geleden kon ik nog lopend mijn boodschappen doen. Ik heb me nog nooit zo slecht gevoeld.' Het abonnement op de sportschool is weggegooid geld. De wil om iets te gaan doen is er wel, maar de fysieke beperkingen zijn te groot. De activeringscoach: 'Ik kan op dit moment heel weinig afspraken met je maken. We gaan eerst zorgen dat we die scootmobiel weer aan de praat krijgen. Je moet van die bank af, naar buiten toe en andere mensen ontmoeten. Daarna praten we verder.' De twee prikken een nieuwe datum. ♦

*'Hoe die over de
bijstand denken,
dat wil je niet weten'*

in de bijstand

oogcontact

Voorafgaande aan het gesprek met Sho (36) zegt de activeringscoach: 'Ik ben dus heel benieuwd wat je van deze man vindt.' Werkzoekende zou hoogopgeleid zijn en aan de Universiteit Twente hebben gestudeerd. Wat precies en hoe lang, dat staat niet in het registratiesysteem. Nou, kom maar door.

De man is stipt op tijd, geeft keurig een hand. Maar het hele gesprek kijkt hij weg. Hij is gefocust op één punt op het bureaublad in de spreekkamer. Er is geen enkel oogcontact. Dat oogt eng. Is deze man bang? Bang om te worden veroordeeld omdat het hem niet lukt een baan te vinden? Is het in zijn cultuur niet netjes om de ander aan te kijken?

Hindernissen

De meeste mensen vinden oogcontact belangrijk bij het communiceren. De activeringscoach heeft hem al vaker aan tafel gehad. Sho heeft in het verleden een autoongeluk gehad. Wat was de toedracht? Wat zijn de gevolgen? Heeft Sho nog trauma's? De Rotterdammer wil er niets over zeggen. Hij zegt niet van mensen te houden en hij leeft geïsoleerd. Hij heeft voornamelijk contact met zijn tante, een vrouw op leeftijd. Waarom ontwijkt hij de blik van de activeringscoach? 'Dan heb ik minder last van alledaagse hindernissen', zegt Sho. 'Ik heb genoeg aan mijn eigen gedachten, daar kan verder niets meer bij.'

Uitnodigingen van de gemeente gaan direct de prullenbak in

Werkzoekende mijdt elke impuls van buiten en mijdt zorg. Uitnodigingen van de gemeente gaan ook direct de prullenbak in. Deze man komt zelden opdagen. Hij is daarvoor al eens gekort op zijn uitkering. Dat lijkt effect te hebben. Ook Sho's tante wil dat hij afspraken nakomt en niet langer bij haar aanklopt om geld.

Plotsklaps

Vanmorgen moet Sho zijn vrijwilligersovereenkomst laten zien. Dat papiertje heeft hij bij zich. Hij werkt bij een voedselbank. Dat zou een opstap kunnen zijn naar betaald werk. Heeft Sho daar zelf al ideeën over? En dan gebeurt het. Sho kijkt de activeringscoach indringend aan en zegt: 'Ik heb momenteel drie dingen lopen. Eén: misschien kan ik taalles gaan geven aan mensen die moeten inburgeren. Twee: bij Buurtwerk mag ik komen praten over werk aan de receptie. Drie: ik kan misschien voor een stichting teksten aanleveren voor video's over gezonde voeding.' Zo, Sho heeft gesproken en zijn blik verdwijnt weer naar de tafel. De activeringscoach stelt voor dat hij binnenkort terugkomt om te vertellen wat zijn sollicitatiegesprekken hebben opgeleverd. En de activeringscoach gaat Sho aanmelden voor een psychische test. Dat besluit lijkt langs hem heen te gaan.

Veertien dagen later meldt werkzoekende dat hij Nederlandse les geeft aan statushouders. Hij heeft een vrijwilligersovereenkomst. ♦

spiegels

Pardon, deze 46-jarige meneer in de bijstand? Als Sandro op het stadskantoor vertelt in het verleden modellenwerk te hebben gedaan, is dat niet echt een verrassing. Je ziet het hem doen. De man is bijna twee meter, donker uiterlijk, stevige kaaklijn. Hij ziet er verzorgd uit en is goed gekleed. Sandro valt nog eens extra op vanwege zijn sieraden, lipgloss en kleurrijk gelakte nagels. Toegegeven, daar is misschien niet iedereen gecharmeerd van.

Sandro moet iemand zijn die zich in het verleden met een trotse gang, ritme en zelfvertrouwen op de catwalk heeft bewogen. Hij zat een maand geleden ook bij de activeringscoach op Zuid, op de eerste etage van jeugdcentrum CJV Feijenoord. Toen was hij behoorlijk geëmotioneerd geraakt. Hij hilde, klapte dicht en het gesprek werd een paar weken opgeschort. Wél was afgesproken dat Sandro zou gaan nadenken wat zijn doelen

zijn richting betaald werk en hoe hij denkt deze te gaan bereiken. Werkzoekende zou zijn ideeën op papier zetten. Logische vragen, want Sandro heeft al geruime tijd een uitkering. Eerst in Amsterdam, daarna Vlissingen en nu in Rotterdam.

Zelfbeeld

Sandro blijkt vandaag op zijn afspraak wel ideeën te hebben, maar ze staan niet op papier. De activeringscoach maakt het hem niet lastig en zegt: 'Vertel het dan maar.' 'Ik zou het liefst toch weer iets in de mode doen. Werken in een kledingzaak of een eigen boetiek opzetten.' 'Wat hebt u nodig om dat voor elkaar te krijgen?', wil de activeringscoach weten. Sandro: 'Mensen die mij helpen, ik kan het niet alleen. Niemand tilt me op.' Sandro zegt regelmatig bij modewinkels naar binnen te zijn gestapt. 'Dat vind ik doodeng. Ze willen alleen mensen met ervaring.' Iedereen wordt weleens afgewezen, maar deze man schijnt daar hypergevoelig voor.

Dromen

Toen Sandro in 1995 uit Curaçao naar Nederland kwam had hij grote dromen. 'Ik wilde kapper worden. Eerst een opleiding, dan naam maken in New York en dan mijn eigen winkelketen, op een paar toplocaties in de wereld.' Van die route kwam niets terecht en dat neemt Sandro vooral anderen kwalijk. De overheid, de bedrijven en instellingen waar hij aanklopte. 'Ze hebben me geen kans gegeven.' Via uitzendbureaus werkte hij in de schoonmaak en was een jaartje kassière bij de Lidl en deed een snuffelstage in een verzorgingshuis. 'Ik kan goed omgaan met oudere

mensen. Naar ze luisteren en voor hen zorgen. Dat vind ik ook fijn om te doen.'

Stappen

Maar Sandro blijkt het nergens lang vol te houden. 'Ik heb al mijn dromen in een pot gestopt en nu zit de deksel erop.' Deze kleurrijke verschijning leidt in Katendrecht een teruggetrokken leven. Hij zegt dikwijls eenzaam te zijn en hij vermoedt dat zijn geaardheid en extravagante uiterlijk de mensen afschrikt. 'In mijn huis hangen overal spiegels. Ik praat veel tegen mijzelf. Dan zeg ik dat ik er mag zijn, dat ik mooi ben.' Soms, in het weekend, gaat hij stappen. 'Om mensen te ontmoeten, maar dat zijn geen vrienden. Echte vrienden heb ik niet.' Via Skype heeft hij contact met zijn moeder op Curaçao. Het gaat niet goed met haar gezondheid. Zijn broers willen niet dat hij haar lastigvalt met zijn problemen.

Empowerment

Sandro doet twee ochtenden per week vrijwilligerswerk in buurthuis Oleander in Bloemhof. Tien uur per week. Koffieschenken, een praatje maken met bezoekers en de telefoon aannemen. Met één persoon kan hij niet opschieten. Dat vreet aan hem. Opnieuw een afwijzing. Sandro wijdt er in de spreekkamer lang over uit. 'Maar hoe kijken anderen dan tegen u aan', vraagt de activeringscoach. 'Iedereen vindt het fijn als ik er ben.' 'En hoeveel is iedereen?' Sandro telt hardop: tien, twaalf mensen. Sandro wordt naar een training Herstel en Empowerment gestuurd van de Stichting Pameijer. Die moet hem in zes dagdelen weerbaarder maken en zelfvertrouwen geven. En werkzoekende moet bij de

activeringscoach op papier een persoonlijk actieplan inleveren, plus zijn cv. De activeringscoach vindt dat als hij zijn kansen op een baan wil vergroten, hij toch echt aan de bak moet. 'Een duw in de rug prima, maar jij moet het doen.' ♦

*Sandro wordt naar een
training Herstel en
Empowerment gestuurd*

diploma

Voor het eerst in je leven, op je 55ste een serieus diploma halen, dat is wat Wilma uit Delfshaven heeft gepresteerd. Ze zweette peentjes bij het examen Sociale Hygiëne in Capelle aan den IJssel. Na afloop was zij letterlijk even de weg kwijt. 'Ik wist toch bij god niet meer waar ik was?! Konden ze me ophalen bij Dijkzigt met de taxi.'

De activeringscoach wil weten waartoe Wilma in staat is wat betreft werk. We bezoeken haar thuis. Ze vertelt: 'Ik heb toen ik jong was achter de bar gestaan, maar ben gestopt toen ik trouwde en twee dochters kreeg. Dat certificaat Sociale Hygiëne is tegenwoordig een must in de horeca.' Riek, een vriendin van Wilma, is eigenaar van een café in Rotterdam-Noord. Zij heeft Wilma steeds voorgehouden: als jij nou dat papiertje haalt, dan krijg je van mij een contract van 20 uur per maand. Dat geeft Riek ook wat lucht. De Drank- en Horecawet verplicht dat tijdens

‘Dat café is mijn tweede familie. Er zijn altijd mensen waar je tegenaan kunt lullen’

openingsuren minimaal één persoon met dit certificaat in het café moet zijn. Op het niet naleven van die regel kan een boete of sluiting volgen. De afspraak tussen Riek en Wilma kan nu worden vastgelegd. Dat is voor allebei een win-win situatie. Wilma: ‘Dat café is mijn tweede familie. Er zijn altijd mensen waar je tegenaan kunt lullen. Daar kan geen therapie tegenop.’

Korstjes

Vandaag heeft Wilma een topdag. Ze vertelt enthousiast over wat zij heeft bereikt. Haar stemming kan ook van het een op het andere moment omslaan. Wilma heeft borderline, een stoornis die zich kenmerkt door abnormaal gedrag dat zich manifesteert in onstabiele relaties, een negatief zelfbeeld en hevige stemmingswisselingen. Soms is ze even helemaal van de wereld. ‘Dan weet ik niet meer wie ik ben en wat ik doe. Ik kan dan levensgevaarlijk zijn. Voor anderen en voor

mijzelf.’ Woedeaanvallen hebben in het verleden allerlei problemen gegeven. Wilma vertelt over de moeizame relatie met haar dochters, het kleinkind dat ze niet meer mag zien. Ze heeft veel verdriet van de dood van haar hondje. Ze wijst naar de urn op de kast. ‘Dat beestje was mijn alles. Hij is vijf weken geleden overleden. Daar ben ik zo kapot van. Er zijn momenten dat ik ‘m gewoon nog zie lopen. Smeerde ik een boterham, dan kreeg hij de korstjes. Voor dat dier was ik altijd op tijd thuis. Nu hoeft dat niet meer.’

Wietolie

Wilma heeft afgelopen jaren al een paar keer geprobeerd om een einde aan haar leven te maken. Slapen gaat al tijden moeilijk. Ze staat op de wachtlijst om door een psychiater te worden behandeld. ‘Met Tramadol en drie druppels wietolie gaan de scherpe kantjes er een beetje van af.’ Wilma zegt het meest op te zien tegen de herfst en de winter. ‘Dan ben ik echt op m’n slechtst.’ De activeringscoach stelt voor een nieuwe afspraak te maken. ‘Dan kunt u mij vertellen hoe het dan met u gaat.’ Als het contract met Riek in Rotterdam-Noord definitief is moet ze dat de gemeente melden. ♦

middelen gebruik

Anderen nemen een wijntje of een biertje. Rinus, een alleenstaande man van 57 jaar, gebruikt al zijn hele leven drugs. Daar doet hij in de spreekkamer in Pendrecht niet geheimzinnig over. 'Ik kweek mijn eigen wiet, heb thuis vijf plantjes en pak af en toe een snuifje amfetamine. Ik ga blijmoedig door het leven.'

Dat laatste is hem aan te zien. Hij lacht en ziet er verzorgd uit. 'Ik heb alleen wat problemen met mijn gebit, daar durf ik niet naar te laten kijken. En misschien heb ik suikerziekte, maar ach, dood gaan we allemaal.' Het mag een klein wonder heten dat deze Rotterdammer na tientallen jaren middelengebruik nog zo goed functioneert. Er wordt tijdens het gesprek veel gelachen. Zo lijkt Rinus de opgebouwde spanning uit zijn lijf te verjagen.

Katten

De activeringscoach mag alles vragen over hard- en softdrugs, maar over het verleden is hij kort. Hij verloor zijn enige dochter bij een ongeluk in Zuid-Amerika en zijn vrouw ging ervandoor met zijn beste vriend. 'We hadden zoveel verdriet en konden elkaar niet troosten. Vanaf dat moment is het met mij bergafwaarts gegaan. Ik ben ik zo gek als een deur.' Rinus heeft een tijdje op straat geleefd en was een vaste klant bij het Leger des Heils. 'Nu heb ik rust. Ik geniet van de stilte, mijn katten en mijn vrienden. Dat zijn mensen die ook van een jointje houden. Daar genieten we samen van, in het Zuiderpark. Daar vallen we niemand mee lastig.'

Relaxt

Rinus is vrijwilliger in een verzorgingshuis in Zuidwijk. 'Daar schenk ik koffie, ik maak een praatje, smeet de boterhammen en versier een kamer als er iemand jarig is. Bewoners, personeel en directie, ze vinden me allemaal aardig en ik kom áltijd op tijd.' Rinus doet dat werk al zes jaar. Hij laat zijn nieuwe vrijwilligersovereenkomst zien. Verder heeft hij de zorg over een bejaarde, dementerende tante. 'Ik doe haar was. Dan loopt ze er toch een beetje netjes bij.' 'Dat is een vorm van mantelzorg', zegt de activeringscoach. 'Als wij dat werk bij uw tante formaliseren, dan voldoet u aan de eisen van de Participatiewet. En dan kijken we over een jaar of u nog een dagdeel meer vrijwilligerswerk kunt doen.' Rinus knikt, hij vindt het prima. 'Ik doe relaxt als jullie dat ook doen.' Over de toon van de brief van de gemeente wil hij nog wel wat zeggen. 'Nou, die was niet bepaald vriendelijk. Daardoor was ik de afgelopen dagen extra gespannen en heb ik vanmorgen nog maar wat geroekt.' ♦

matroos

Via een kennis van de buurvrouw heeft Claudia (38) Krijn leren kennen. Krijn is schipper op een binnenvaart-tanker op de Rijn. Een schip van 110 meter. Vaart Krijn niet, dan is hij thuis bij zijn vrouw in Kralingen, vlakbij de Van Brienenoordbrug. Claudia woont drie straten verderop. De activeringscoach gaat bij haar langs.

'Mijn opa en oma zaten vroeger op de binnenvaart. Die tijd heb ik niet meegemaakt, maar varen zit kennelijk in mijn DNA. Ik heb wel wat met grote boten', zegt Claudia. Toen de beroepsvaart bij Krijn aan tafel ter sprake kwam, opperde Claudia: 'kan ik een keer mee?' 'Prima', zei Krijn. 'Ik ben in Keulen opgestapt en ik vond het ge-wel-dig.' Claudia straalt van oor tot oor. 'Varen op de Rijn is ontspannend en geeft geen stress. De scheepvaartroute in het ARA-gebied, tussen de steden Amsterdam, Rotterdam en Antwerpen, is saai en echt een stuk minder. Op de

Loreley was ik meteen verkocht. Door het uitzicht, de bergen. De rust die dat uitstraalt.'

Verdringing arbeidsmarkt

Toen dit verhaal met de activeringscoach werd besproken, wilde Claudia weten of zij met behoud uitkering op het schip van Krijn mocht gaan werken. Als matroos. Nee, dat kon niet. Dat zorgt voor oneerlijke concurrentie op de arbeidsmarkt en dat is niet toegestaan. De activeringscoach en Claudia hebben daar wat op gevonden. De rederij waar Krijn werkt was bereid om Claudia een baangarantie te geven. Maar dan moet zij voor die tijd wel haar certificering halen. Claudia: 'Een matroos assisteert de stuurman of de schipper. Het werk hangt af van het soort schip en de lading. Je maakt het schip vast en weer los. Je moet kleine reparaties kunnen uitvoeren. Het schip roestvrij maken, schuren, schilderen en het dek schrobben.' Afgelopen jaar heeft Claudia een versnelde cursus gevolgd. Zij maakte 60 vaardagen en werkt aan haar portfolio. Binnenkort doet ze examen en kan zij uit de bijstand. Dat is bijzonder, vooral als je weet waar ze vandaan komt.

.44 Magnum

Claudia heeft vanaf haar 21ste een uitkering. Of ze kort wil vertellen hoe dat komt. 'Nou heb je effe?', vraagt ze. 'Mijn ouders waren allebei verslaafd en handelden in drugs. Er was heroïne, cocaïne. Alles en iedereen kwam bij ons over de vloer. In de kamers werd gerookt. Ik kreeg als kind van alles binnen. Mijn jeugd was gewoon bizar. Ik had bijvoorbeeld als kind een .44 Magnum met

dichtgelaste loop. Dat was mijn speelgoedpistool. Van mijn vader mocht ik met zijn wapen schieten op blikjes en het plafond. Ik was toen een jaar of vier, vijf. Als ik ruzie had met mijn moeder liep ik weg. Dan liep ik naar opa en oma. Bij hen was ik veilig. Thuis werd ik veel te vrij gelaten. Er was geen enkele structuur. Op een gegeven moment zijn mijn ouders opgepakt. Ze moesten een tijdje de cel in. Ik ging bij opa en oma wonen. Van hen heb ik normen en waarden geleerd. Op de middelbare school ben ik totaal de vernieling in gedraaid. Ik spijbelde, werd onhandelbaar en moest naar een kindertehuis in Dordrecht. Op m'n veertiende stelde een psycholoog symptomen van borderline vast. Ze dachten dat ik daar wel overheen zou groeien. Dat is niet gebeurd. Van school kwam helemaal niets meer. Ik had driftbuien, woedeaanvallen en ik was in staat om een willekeurig iemand de strot door te snijden. Ik heb eens op de stoep van Delta gestaan met de vraag: kunnen jullie me alsjeblieft opnemen? Dat kon niet, ik was te gevaarlijk. Toen ben ik van het kastje naar de muur gestuurd. Riagg en psychiaters, het heeft allemaal niet geholpen. Soms waren behandelaars gewoon mijn dossier kwijt. Ik heb op straat geleefd en een tijdje bij het Leger des Heils gelogeed. Op m'n 21ste heb ik een kind gekregen. Na tien maanden werd mijn zoon door de Kinderbescherming bij mij weggehaald. Hij kwam in een gastgezin terecht.'

Gedragstherapie

Vijf jaar geleden is Claudia op eigen initiatief gestart met DGT, een gedragstherapie bij Bavo Europoort. Centraal in de behandeling staat het hanteren van emoties. Het traject heeft een jaar geduurd. Claudia: 'DGT heeft echt geholpen. Nu gaat het beter met me. Veel beter. Ik wil de boel achter mij laten. Mijn zoon is 17. Zijn gastouders zijn geweldig mensen, voor hem én voor mij. We zien elkaar regelmatig. Onze vertrouwensband is zich nog aan het ontwikkelen. Hij en ik lijken als twee druppels water op elkaar. Laatst gingen we samen shoppen. Daar heb ik een pesthekel aan, maar ik dacht: daar doe ik hem een plezier mee. Zegt hij: zullen we maar weer naar huis gaan? Ik houd niet van shoppen!'

Voor Claudia is het diploma matroos niet het eindstation. Ze is ambitieus. 'Over drie jaar wil ik zelf schipper zijn. Ik moet dan nog wel allerlei certificaten halen, zoals omgaan met gevaarlijke stoffen.' ♦

‘Ik heb op straat geleefd en bij het Leger des Heils gelogeed’

in de bijstand

bang

Helma zit met fraai gelakte nagels aan de andere kant van de tafel. Ze is 32 jaar, alleenstaand en moeder van een dochter van zes. Ze heeft in een zonnestudio in de binnenstad gewerkt. Na een zwaar auto-ongeluk acht jaar geleden kreeg Helma steeds vaker psychische problemen. 'Ik werd van het kastje naar de muur gestuurd. Ze wisten niet wat er met mij aan de hand was.'

Zonder een heldere diagnose zag de gemeente nog wel kansen. Maar nu het Riagg een jaar geleden heeft vastgesteld dat Helma een ernstige borderlinestoornis heeft, is zij overgedragen aan de activeringscoach. Waartoe ben je in staat? Waar krijg je energie van? Dat zijn de vragen die Helma op het stadskantoor in Rozenburg worden gesteld.

Emoties

‘Ik wil allereerst dat ik beter word. Dat ik niet meer bang ben. Bang voor mensen, ruimten en situaties die ik niet kan overzien.’ Helma zegt alle contact met mensen te mijden. ‘Ik vertrouw anderen heel moeilijk.’ Ze frummelt zenuwachtig aan haar vingers. ‘Vrienden en kennissen heb ik niet. Met mijn familie heb ik gebroken. Zij vinden mij maar raar en vinden dat ik mij aanstel. Ze begrijpen er niks van. Ik kom alleen buiten om boodschappen te doen en mijn dochter van school te halen.’ Morgen heeft Helma weer therapie. Ze legt een boek op het bureau van de activeringscoach: Omgaan met overweldigende emoties. Een werkboek over borderline persoonlijkheidsstoornis. ‘Hier staan oefeningen in. Dat is hard werken hoor, ik ben aan het einde van de dag helemaal kapot.’ De activeringscoach leest de achterflap van het boek en zegt: ‘Werken aan je gezondheid en sociale omstandigheden is ook een hele prestatie hoor. Maar zou je met je behandelaar willen bespreken wat je nog meer zou kunnen? Dat je jezelf opsluit kan nooit goed zijn, toch?’ Helma denkt na. ‘Ik wil wel iets met kinderen of oudere mensen.’ De activeringscoach kan haar aanmelden bij vrijwilligersorganisatie Humanitas. Helma zegt dit te zullen gaan bespreken met haar therapeut. Ze haalt opgelucht adem. ‘Geloof me, ik wil echt verder.’

Twee maanden later. Helma werkt een paar uur per week als vrijwilliger in een zorgcentrum en ze neemt deel aan een activiteit voor vrouwen. ‘Ze is weer onder de mensen’, zegt de activeringscoach. ♦

ik kan meer

Het is 2013. De Troonrede gaat over de economische crisis, het overheidstekort en het land maakt een omslag naar de participatiesamenleving. Op het welzijnswerk wordt fors bezuinigd. Najat (50) raakt na 20 jaar haar baan kwijt.

Najat, een alleenstaande moeder met een zoon, was sociaal makelaar in Delfshaven. In haar werk ondersteunde zij wijkbewoners en organiseerde samen met hen activiteiten voor alle doelgroepen. Bij haar organisatie werkten 80 mensen en die moesten er allemaal in één keer uit. Najat hoopte binnen zes maanden wel weer werk te vinden. Met haar hbo-opleiding, werkervaring en netwerk moest dat toch lukken?

Harde realiteit

‘Toen ik net op straat stond dacht ik: ik pak eerst even een maand voor mezelf. Om de balans op te maken en

alles een plekje te geven. Maar na een paar weken ben ik meteen als een gek gaan solliciteren. Het was een schok om te ontdekken dat organisaties op dat moment niet op mij zaten te wachten. Wat is er aan de hand? Ik ben toch goed en ik heb toch kwaliteiten? Daar begin je bij elke afwijzing steeds meer aan te twijfelen. Dat knaagde enorm aan mijn zelfvertrouwen. Ik worstelde met vragen. Ligt het aan mij? Heb ik de verkeerde keuzes gemaakt? Heb ik het hiervoor gedaan? Ben ik te oud en te duur? Zou het misschien aan mijn hoofddoek kunnen liggen? Dat zijn gedachten en emoties die je niet wilt hebben, maar waarvan je wel wakker ligt. Dat bracht veel spanning met zich mee. Dan moet je oppassen dat je je niet verliest in wat je kwijt bent. Ik heb mijn verdriet niet laten zien. Aan mijn kind al helemaal niet. Schouders eronder en door!’

Kansen

Najat solliciteert op alles wat voorbij komt en meldt zich aan als vrijwilliger bij Wmo Radar, een stichting die onder andere diensten aanbiedt aan bewoners in Delfshaven. ‘Dat ben ik gaan doen omdat ik mij betrokken voel en graag met mensen werk. En ik wilde mij nuttig voelen, zichtbaar blijven en op de hoogte zijn van wat er speelt. Via die organisatie kon ik mij blijven ontwikkelen.’

Na twee jaar WW vraagt Najat bij de gemeente een bijstandsuitkering aan. ‘De ambtenaar was begripvol, maar je zit wel aan de andere kant van de tafel. Je merkt aan alles: de tijden zijn veranderd, het is harder geworden. Ik heb haar nog gevraagd: zijn er geen vacatures bij jullie?’ Najat wordt aangemeld bij een gemeentelijk project. Naast een intensieve sollicitatietraining moet ze acht uur per

week werken, bijvoorbeeld als papierprikker. 'Daar zag ik als een berg tegenop. Waarom wordt mijn kennis en talent niet beter ingezet? Ik was al ingeroosterd, maar het is gelukkig niet doorgegaan.'

Ambtseed

In mei 2016 bezoekt een groep wethouders, directeuren en managers Wmo Radar. Op een podium vertelt Najat over haarzelf en haar vrijwilligerswerk. Dat verhaal blijft hangen. Een dag later wordt ze uitgenodigd om eens te komen praten, over een vacature bij de gemeente. Ze solliciteert op een administratieve, ondersteunende functie bij de afdeling tegenprestatie en wordt aangenomen. 'Yes! Ik sprong een gat in de lucht.' Eenmaal binnen doet zich een jaar later de kans voor om te solliciteren op een andere functie, die van activeringscoach. Aanvankelijk aarzelt Najat, totdat ze een mailtje krijgt van een meerdere. 'Iemand die heeft gezien wat ik kan.' Ze wordt uiteindelijk geselecteerd én gekozen. Afgelopen week heeft Najat in de statige burgerzaal op het stadhuis de ambtseed afgelegd. Daarin belooft ze onder andere dat zij haar plicht als ambtenaar 'nauwgezet en ijverig zal vervullen'. Over haar manier van werken zegt ze: 'Ik doe mijn best om zo goed mogelijk te luisteren. Ik wil naast mensen staan. Ik herken veel in hun verhaal en ik vertel regelmatig wat mij is overkomen. Dan vertel ik ook wat vrijwilligerswerk mij heeft gebracht en dat ik daardoor kansen heb gekregen.' ♦

Wethouder Richard Moti heeft in september 2018 het papier prikken afgeschaft. 'Je bent verplicht om vrijwilligerswerk te doen, maar je moet er wel wat van leren', aldus Moti in de Volkskrant.

meid, je ziet er geweldig uit

'Kom binnen en let niet op de rommel.' Welke rommel? De hal, keuken en woonkamer op de eerste etage van deze portiekwoning zien er onberispelijk uit. Aan de keukentafel zitten vier kinderen aan de cornflakes, de jongste van 9 maanden sabbelt aan een stuk brood. De activeringscoach komt voor hun moeder Ilona (36). Een alleenstaande vrouw met een uitkering.

'De stofzuiger, de koelkast en de magnetron doen het niet meer', vertelt Ilona. 'Willen jullie koffie?' Dat apparaat doet het. In de woonkamer staan solide meubels, verder geen enkele poespas. Twee peertjes aan het plafond, de lampenkappen ontbreken. Het balkon is opgeruimd. Ilona: 'Dat is in de meidenkamers wel anders.' Een foto van haar aan de muur trekt onmiddellijk de aandacht. 'Ben jij dat? Meid, je ziet er geweldig uit!' Tegenover ons lijkt een trotse, kerngezonde vrouw te zitten die haar zaakjes op orde heeft.

Schijn bedriegt?

De activeringscoach heeft Ilona al een paar keer uitgebreid gesproken. Zij heeft diploma's en certificaten en vroeger had ze dromen. 'Ik wilde dokter of verpleegkundige worden. Iets met een witte jas.' Op verzoek van de ambtenaar legt Ilona uit waarom ze niet aan het werk komt. Met zachte stem – 'ik wil niet dat mijn kinderen dit horen' – somt zij haar lichamelijke beperkingen op: 'Een chronische maagstoornis, ischias, een zenuwpijn in rug en benen, ontstekingen aan de darmen, diabetes type I, een cyste aan de stembanden, daaraan word ik binnenkort geopereerd.' Deze vrouw heeft alle dagen pijn, is fysiek kwetsbaar en hulpbehoevend. Dat dit aan haar niet te zien is, zorgt voor misverstanden en onbegrip in haar directe omgeving. Vrienden, familie en kennissen reageren: 'joh, stel je niet aan'. 'Mijn oma van 97 is er beter aan toe.' Ilona heeft een Wmo-indicatie. Thuiszorg helpt haar twee ochtenden per week. 'Ik ken haar nu zes jaar en het wordt niet beter', aldus de thuiszorgmedewerker. 'Zij is een van mijn jongste cliënten. Het is heel naar om te zien dat iemand wel wil, maar niet kan. Ik heb ook de zorg voor een hoogbejaarde dame. Toen die naar het ziekenhuis moest, zei ze tegen de dokter: ik wil wel binnen een paar dagen thuis zijn, want ik moet nog op vakantie. Ilona zal zo iets nooit kunnen zeggen.'

Ontheffing

Wat deze werkzoekende dwars zit, is dat zij er niet zomaar op uit kan met haar kinderen. Een middag naar de speeltuin, een verjaardag vieren, of een bezoekje aan de bieb. Alles hangt af van hoe Ilona zich op dat moment voelt. De gepensioneerde vader van Ilona kookt voor het gezin en haalt de boodschappen. De kring om Ilona en de kinderen is klein. De vader van de vier kinderen is in beeld, maar woont al 15 jaar ergens anders. Ilona: 'Hij was hier twee weken geleden nog voor de verjaardag van een van de kinderen.'

Opgeven

De activeringscoach zegt tegen Ilona dat hij alles op alles zet om haar te helpen. 'Een tegenprestatie is nu nog niet aan de orde. Werken aan je gezondheid en er zijn voor je kinderen, dat is al een geweldige opgave voor je.' Hij besluit een aanvraag in te dienen voor bijzondere bijstand en het wijkteam wordt ingeschakeld. Het wijkteam kan namens Ilona een herijking Wmo-indicatie aanvragen. Als we afscheid hebben genomen, zegt de activeringscoach: 'Ik wil dit gezin kunnen blijven volgen. Een vrouw van 36 geef je toch niet op?' ♦

in de bijstand

pispaaltje

Hillegersberg, dinsdagmiddag, half drie. Als Frits (61) niet zou zijn uitgenodigd om met de activeringscoach te komen praten, dan zou hij vandaag geen woord met iemand hebben gewisseld. Frits is sterk en stevig gebouwd, maar zijn wereld is klein. Hij is gespannen. Het zweet staat op zijn voorhoofd. Na een half uur zegt hij tegen de activeringscoach: 'Ik vind jou oké. Je hebt een goeie kop. Tegen jou durf ik mijn verhaal te vertellen.'

Dat verhaal is rauw. Frits vertelt een Spartaanse jeugd te hebben gehad. Zijn vader trad thuis hard op en Frits is als kind op elfjarige leeftijd stelselmatig seksueel misbruikt, door een man uit de buurt. 'Mijn vader was taxichauffeur en had grove handen. Als hij thuiskwam vond 'ie het fijn als mijn broers, zusjes en ik de Hitlergroet brachten. Mijn vader was een groot supporter van het naziregime. Als hem iets niet zinde, dan werd ik door hem

in elkaar gebeukt. Ik was altijd het pispaaltje.’ Frits staat in de spreekkamer op uit zijn stoel en laat met zijn handen zien hoe het eraan toeging in Rotterdam-Zuid. ‘Hij pakte je zo bij je middel, tilde je op van de vloer, schudde je hard door elkaar en smeed je dan zó tegen de muur. God, dat is zo vaak gebeurd. Tussen mijn vijfde en vijftiende jaar. Ik heb ook van kinds af aan hoofdpijn.’

Moeder

‘Als ik klappen kreeg van mijn vader dan keek mijn moeder weg. Dat doet nog steeds pijn, want mijn moeder en ik hadden een goede band. Maar ook zij werd door mijn vader geslagen. Dat slaan hield op rond m’n zestiende. Hij was waarschijnlijk bang dat ik terug zou slaan, ik zat op karate en had de bruine band. Ik heb hem op mijn achttiende een hijs verkocht toen hij mijn moeder te lijf ging. Daarna pakte hij een slagersmes uit de keuken en riep: ‘ik maak je dood’. Mijn zus had de buurman gewaarschuwd en die heeft hem tegen de grond gewerkt. Mijn vader was echt gestoord! Ja, daar heb ik wel wat van meegekregen.’

Postsorteerder

Frits trouwt jong, krijgt twee kinderen en heeft verschillende baantjes bij de PTT. Hij trekt kabels in Rotterdam (o.a. telefoonlijnen) en sorteert de post. Zijn huwelijk staat onder grote druk. ‘Ik was obsessief bezig met seks. Ik ging met mijn vrouw om alsof het een stuk vlees was. Eigenlijk was ik een monster als ik daaraan terugdenk.’ Om te ontsnappen aan de dagelijkse realiteit gaat Frits steeds vaker blowen. In 2000 zit hij negen maanden in een afkickkliniek. Hij raakt vervolgens zijn

baan kwijt. In 2005 belandt hij in met een psychose in Delta Psychiatrisch Centrum. Artsen stellen de diagnose PTSS (Posttraumatische stressstoornis) en ADHD. Daarop volgt negen maanden therapie. Terug in Rotterdam raakt Frits in de ban van een evangelische groepering. ‘Had ik in één keer een nieuwe verslaving: Onze Lieve Heer.’ Via de kerk kan hij aan de slag als verzorger in opleiding in Pniël, een christelijk verpleeghuis en revalidatiecentrum aan de Oudedijk in Kralingen. Frits: ‘Dat was wel dankbaar werk, maar ik kan moeilijk met mensen omgaan.’ ‘Want, wat gebeurt er dan met u?’, vraagt de activeringscoach. ‘Nou, ik erger me snel aan anderen. Mensen mogen niet te dicht in mijn buurt komen, dan sluit ik mij af. Ik vind het wel best zo. Met mijzelf kan ik wél aardig overweg.’

Voedselbank

Tussen 2012 en 2017 was Frits vrijwilliger bij de voedselbank. Die voedselbank had een eigen groentetuin. ‘Dat vond ik prachtig werk. Je stopt een zaadje in de grond en er komt een joekel van een aubergine uit.’ Toen bij de voedselbank nieuwe mensen kwamen werken, kon Frits daar niet mee overweg.

*‘Had ik in één keer een
nieuwe verslaving:
Onze Lieve Heer’*

Ze hadden volgens hem een te grote bek en zeiden de meest smerige dingen over vrouwen. 'Daar had ik nou juist mee afgerekend.' Frits hield de groentetuin voor gezien en zit sindsdien thuis. Hij blowt weer, kijkt dagenlang televisie en wacht op een telefoontje van zijn kinderen. Zijn volwassen zoon en dochter wonen op zichzelf. Zij hebben allebei een Wajong-uitkering. 'Zij hebben natuurlijk ook een tik van mij meegekregen. Dat kan haast niet anders.'

Buurtwerk

Frits is een spraakwaterval en barst van energie. In een half uur ligt zijn leven op tafel bij de activeringscoach. 'Zou u nog wat willen en kunnen?', wil ze weten. 'En hoe kunnen wij u daarbij helpen?' Frits denkt na. 'Misschien heb ik wel een schop onder mijn hol nodig.' 'Nou, dat is niet al te veel moeite. Daar kan ik voor zorgen. U kunt binnen veertien dagen op gesprek bij de vrijwilligerswinkel. Er zijn genoeg groene projecten in Hillegersberg die u helpen een andere invulling aan de dag te geven.'

Hersensbloeding

Drie maanden later. Frits is keurig bij Buurtwerk op gesprek geweest. Ze kenden 'm nog. Hij kon vrij snel aan de slag in de keuken van de wijk. Bewoners kunnen daar terecht voor een goedkope maaltijd. Frits begon zijn draai te vinden, hij rookte minder en zou gaan meedoen aan een programma Gezond Bewegen 50+. In januari 2019 krijgt Frits een hersensbloeding en word opgenomen in een revalidatiecentrum. Frits zoekt naar woorden en zijn oriëntatievermogen lijkt te zijn aangetast. ♦

nog
niet
klaar

In het hoofd van kunstenaars kan het stormen. Ook in dat van Benyamin (52). Hij ontwerpt in Odeon, het voormalige theater bij de West-Kruiskade, lederen schoenen, tassen, wandschilderingen en objecten. In Asmara, de hoofdstad van Eritrea, leerde Benyamin het vak van zijn vader, volgens het meester-leerlingsysteem. In Odeon geeft hij workshops, maar ervan rondkomen lukt nog niet.

De activeringscoach bezoekt hem in zijn werkplaats. Er is ook iemand van de Stichting Ontmoeting bij het gesprek. Af en toe komen vrouwen uit de buurt lederen tassen maken. Alle opbrengst zit in machines, materialen, gereedschap en talloze houten schoenleesten. Die schoenleesten heeft Benyamin bij lange na niet compleet. Hij roeit met de riemen die hij heeft. 'Dat geeft een hoop onrust in mijn hoofd', zegt Benyamin. De man is een perfectionist.

nog niet klaar

in de bijstand

Sommige machines in de werkruimte zijn al meer dan honderd jaar oud

Rafflenbeul

Benyamin gebruikt het leer van afgedankte bankstellen. Gereinigd kan dat materiaal weer worden hergebruikt. Sommige machines in de werkruimte zijn al meer dan honderd jaar oud. In de hoek staat een Rafflenbeul, een apparaat om leer mee te kloven en te ruwen. Benyamin heeft een veertig jaar oude naaimachine van Pfaff Kaiserslautern gerepareerd. Z'n volgende klus is het omzetten van een toestel van 340 volt naar 220. 'Gekregen van een schoenmaker die met pensioen ging.'

Dingetje

In Eritrea was Benyamins vader eigenaar van een schoenenfabriek met twintig man personeel. Benyamin zou de onderneming overnemen, maar daar kwam niets van terecht vanwege de Eritrese Onafhankelijkheids-oorlog. Zijn familie kwam niet ongeschonden uit de strijd. In 1986 vluchtte Benyamin naar Nederland. Hij krijgt in ons land politiek asiel, maar heeft geen dak boven zijn

hoofd. Hij gaat zwerven; gaat nog één keer terug naar Eritrea en komt gedesillusioneerd terug. Wie hij in zijn thuisland mist, begint op Rotterdamse bodem steeds meer pijn te doen. Als hij erover praat in zijn atelier staat hij op, loopt rond, slaat de handen voor zijn gezicht en verbergt zijn tranen. Over het verleden wil Benyamin weinig vertellen. De lange arm van de Eritrese overheid wordt gevreesd.

Ideeën

Een medewerkster van Stichting Ontmoeting helpt Benyamin om zijn leven weer op orde te krijgen. Ze zegt: 'Ik volg hem al tien jaar. Benyamin heeft hoge pieken en diepe dalen. Hij was een tijdje de vaste chauffeur van een ambassadeur en werkte anderhalf jaar bij een bekende meesterschoenmaker. De twee bleken helaas geen klik te hebben.' De activeringscoach voegt daaraan toe: 'Ik heb de indruk dat als u te maken krijgt met tijdsdruk, dat u dan afhaakt. Op die manier wordt het wel heel moeilijk om afspraken te maken met klanten en leveranciers. Hoe kijkt u daar zelf tegenaan?' Benyamin zegt meer hulp te willen, ook van de gemeente. 'Ik ben nog niet klaar. Ik heb veel ideeën in mijn hoofd en ben Nederland erg dankbaar. Ik heb hier weer vaste grond onder mijn voeten gekregen.'

Website

Benyamin hoopt snel in contact te komen met partijen die belangstelling hebben voor zijn producten. Zijn ontwerpen liggen links en rechts uitgestald. Hij laat een prachtig zwart-wit damessandaaltje zien. Wat moet zo iets nou kosten? 'Dat is drie uur werk, tussen de 60 en 70 euro. Ze kunnen voordeliger, mooier en sneller worden ge-

produceerd, maar dan heb ik echt betere machines nodig.' Heel af en toe verkoopt de kunstenaar wat. Een buurtbewoner heeft belangeloos zijn website gemaakt. Benyamin geeft workshops en voert reparaties uit. Voor een uniek en uitdagend vrijgezellenfeestje, team- of personeelsuitje moet je bij hem zijn. Deelnemers kunnen een riem maken, een lederen sleutelhanger, sandalen en slippers.

Bedrijfsplan

'Ik kan niet zorgen voor een happy end', zegt de activeringscoach. Ze wil Benyamin aanmelden bij het Regionaal Bureau Zelfstandigen (RBZ). RBZ is onderdeel van de gemeente Rotterdam en houdt zich o.a. bezig met mensen met een uitkering die een bedrijf willen starten. 'Maar dan moet u wél zelf contact opnemen', zegt de activeringscoach. Benyamin: 'Ja, dat is fijn. Dan kunnen we wat dingetjes bespreken.' De activeringscoach geeft hem de opdracht om een bedrijfsplan op papier te zetten. ♦

ADO Den Haag

En zo neemt in een flits het leven van Nelly (36) een wending. Bij de ingang van voetbalclub ADO Den Haag. Als beveiligingsmedewerker instrueert zij stewards en stagiaires. Bij een wedstrijd op zondagmiddag gaat plotseling het computersysteem van ADO plat. Daarop sluit automatisch het hekwerk waar de toegangskaarten worden gescand. Nelly ziet twee kinderen in de rij. Die dreigen door de opstomende meute te worden vertrapt. Ze grijpt in en brengt de twee in veiligheid. Na het incident neemt ze ontslag.

‘Ik was de enige die op dát moment in actie kwam. Ik kreeg geen enkele hulp.’ Het is het verhaal van Nelly dat de politie toekeek en collega-stewards zich terugtrokken. Hebben die middag de veiligheidsprotocollen gewerkt? Het is Nelly’s woord tegen dat van de voetbalclub. ‘Ik was er kapot van.’

Aanrijding

Met tranen in haar ogen vertelt Nelly dit verhaal aan de activeringscoach. De twee kennen elkaar al een tijdje. We zitten aan Nelly's tafel in de woonkamer. Nelly zegt: 'Mijn hart klopt voor Feyenoord, maar werken voor ADO en de KNVB was geweldig. Dat was mijn ziel en zaligheid. Ik heb als beveiligers altijd van alles en nog wat naar mijn kop gekregen. Ik ben voor elke diersoort uitgemaakt, maar ik was wel een met de ADO-supporters. Ik ging altijd met plezier naar mijn werk.' Bij Lowlands gaat het kort daarop nog een keer fout. Nelly wordt aangereden door een fietser. Aan het ongeluk houdt ze blijvend lichamelijk letsel over. Zo moet ze vier keer aan haar been worden geopereerd. Haar krukken staan naast de woonkamer-tafel. 'Ik ben gelukkig weer pijnvrij.'

‘Meid, ga eerst een tijdje thuis zitten en werken aan jezelf’

De activeringscoach: 'Toen ik je voor het eerst ontmoette had je een hele harde uitdrukking op je gezicht.' Nelly: 'Ja natuurlijk, ik was als de dood van jullie. Wat gaat er gebeuren? Moet ik meteen van alles? Jij was de eerste die tegen mij zei: meid, ga eerst een tijdje thuis zitten en werken aan jezelf. En dat was nou net wat ik nodig had. Tijd om de zaken eens goed op een rij te zetten. Het menselijke was nog niet weg bij de soos.' De soos – sociale dienst – was vroeger verantwoordelijk voor de bijstand.

Budgetcoach

Hoe Nelly aankijkt en reageert op de dingen om haar heen heeft te maken met haar verleden. Haar ouders waren verslaafd toen zij geboren werd. 'Ik moest als baby letterlijk afkicken. Dat was mijn start. Mijn hele jeugd heb ik mankementen aan mijn lijf gehad. En nu nog steeds.' Nelly heeft het syndroom van PCOS. Door een verstoring van de hormoonbalans kampt zij met ernstige overbeharing. Dit heeft grote impact op Nelly's sociale leven.

Opa en oma

Nelly is door haar opa en oma opgevoed. 'Dat was een hele fijne, warme tijd.' Toen oma in 1998 overleed – 'zij was de schakel van de familie, zij hield de boel bijeen' – werd Nelly toegewezen aan een tante. 'Bij haar ging het fout en vloog ik uit de bocht. Ik ben bij die tante en haar zus nooit welkom geweest.' Nelly belandt op straat, ze is dan 17 jaar. 'Ik heb onder bruggen geslapen, overnachtte in de crisisopvang en at uit afvalbakken. Dan ben je behoorlijk diep gezonken.' De activeringscoach: 'Die geschiedenis ligt achter je. Nu weet je exact waar je naartoe wilt, kun

je daar iets over zeggen?’ Nelly laat een stapel leerboeken zien. ‘Daar zit ik momenteel zo’n 25 uur per week in. Ik wil schuldhulpverlener worden. Een opleiding van zes maanden. Ik ben al budgetcoach. Die opleiding, die normaal negen maanden duurt, heb ik in tweeëneenhalve maand gedaan.’ Nelly laat trots haar getuigschrift zien, een gemiddeld cijfer van 9.2, en zegt: ‘Rekenen en ik kennen elkaar niet, dus ik heb best wel wat gepresteerd.’

Schuldhulpverlening

In het wijkcentrum helpt Nelly bewoners met hun papieren. Ze ontfermt zich over mensen die moeite hebben met het invullen van documenten of met een ingewikkelde brief. Als budgetcoach staat zij bewoners bij die een rekening moeten betalen of een verblijfsvergunning nodig hebben. ‘Mensen wachten vaak veel te lang met hun hulpvraag. Dan zit de emotie inmiddels zo hoog.’ Nelly klemt een hand om haar keel. ‘En instanties zijn ook zó slecht bereikbaar. Veel informatie is onnodig ingewikkeld en de schuldhulpverlening heeft best een hoge drempel. Daar wil ik verandering in brengen met laagdrempelige zorg, vanuit mijn eigen praktijk, thuis. Ik weet wat het is om schulden te hebben. Ik werd door schuldeisers meestal ijskoud behandeld. Onmenselijk. Het hebben van een schuld heeft veel te maken met gedrag. Als dat gedrag niet verandert, en je niet doorvraagt als schuldhulpverlener, dan komen de problemen terug.’ Nelly wijst naar de boeken en zegt: ‘Sommige hoofdstukken maken veel emoties bij mij los. Ik word soms letterlijk geconfronteerd met mijzelf. Ik ben niet veel luxe gewend en ben met weinig al heel tevreden.’ Ze haalt een handgeschreven kasboekje tevoorschijn. ‘Ik

houd alles bij. Met mijn uitkering hoef ik echt niet op de kleintjes te letten. Kijk maar in mijn keukenkastjes. Ik kan altijd kiezen uit broodbeleg en het lukt me goed om maandelijks geld opzij te zetten. Kwestie van de juiste instelling. Ik weet zeker dat ik straks in staat ben om mensen écht te helpen. Ik kijk als schuldhulpverlener niet naar de top van de ijsberg, ik kom eronder.’

De activeringscoach prijst Nelly. ‘Je bent een doorzetter, daar heb ik bewondering voor.’ De Rotterdamse maakt de opleiding schuldhulpverlening af en combineert dat met vrijwilligerswerk. Daarna wordt ze aangemeld bij de afdeling Prematching. Zij gaan Nelly helpen bij het vinden van betaald werk. ♦

knettergek

Eén verkeerd woord en de man tegenover de activeringscoach ontploft. 'Jullie hebben mij gek gemaakt, hé-le-maal knettergek.' Hij priemt zijn wijsvinger. Als blikken konden doden had Rotterdam vandaag een ambtenaar minder.

'Dat ik totaal naar de klote ben staat in je computer. Nu ben ik vrij rustig, maar als ik gek wil, trek ik je kop zo over balie.' De activeringscoach verblijft of verbloost niet. 'Dit maak ik vaker mee', zegt ze drie kwartier later. 'Rotterdammers zeggen álles tegen je. Vooral in dit deel van de stad.'

Slavenhandel

Links en rechts lopen beveiligers. Zij houden de boel nauwlettend in de gaten. Als deze 42-jarige werkzoekende nog harder praat grijpen ze in. Onder het bureau van de activeringscoach zit een alarmknop. Bij de ingang van de

Hier melden a.u.b.

in de bijstand

‘Rotterdamers zeggen álles tegen je. Vooral in dit deel van de stad’

stadswinkel in Delfshaven hangen bordjes waarop staat dat alle aanwijzingen moeten worden opgevolgd. ‘Voor uw en onze veiligheid maken wij beeld- en/of geluidsopnames’. Ook telefoneren en fotograferen is verboden. Ruud merkt dat hij in de gaten wordt gehouden. Hij matigt zijn toon en zegt: ‘Ik heb hier niks te zoeken! Laat me met rust! Mijn enkels, benen, rug en schouders zijn al jaren naar de tyfus. Ik ben kapot. Ik mot wat gaan doen van jullie, dat is gewoon een vorm van moderne slavernij. Daar ga ik dus never-ever aan meedoen.’

GGZ-begeleider

Ruud was stukadoor, belandde in de ziektewet en kwam bijna drie jaar geleden in de bijstand terecht. Hij woont samen. Zijn vriendin is als gevolg van een hersenbloeding arbeidsongeschikt. Zij heeft dagelijks intensieve zorg nodig. Het stel heeft schulden. Ruud heeft zijn GGZ-begeleider meegenomen. ‘Deze jongen staat momenteel echt op scherp’, zegt de begeleider. ‘Hij komt om de week bij een psycholoog.’

De begeleider richt zich tot Ruud en zegt: 'Over de inhoud van die gesprekken hoef je hier niks te zeggen hoor, dat is iets van jou.'

Pensioen

De gemeente heeft vastgesteld dat een snelle terugkeer naar betaald werk er voor Ruud nog niet inzit. Daarom heeft werkzoekende voor de duur van 15 maanden vrijstelling van solliciteren. In die tijd kan Ruud werken aan zijn psychische klachten, waarover aan tafel met geen woord wordt gerept. Zijn dossier wordt nu opgepakt door een activeringscoach. Zij zegt: 'Dat u niet hoeft te solliciteren betekent niet dat u stil kunt blijven zitten. U bent pas 42. De gemeente is echt niet van plan om u tot uw pensioen met rust te laten. Daar gaan we niet aan beginnen!'

Vorderingen

De GGZ-begeleider merkt op dat Ruud vorderingen maakt. 'Ik heb goede hoop dat het goed komt.' Ruud schudt van nee. 'Het komt nooit meer goed. Ik heb mijn handen vol aan mijn vriendin.' De activeringscoach stelt voor om een deskundige van Humanitas te laten vaststellen wat voor mantelzorg Ruud verricht. Dan kan die activiteit door de gemeente worden geregistreerd en bijgehouden. 'En houden uw psychische klachten aan, dan laat ik u keuren.' Mokkend en hoofdschuddend tekent Ruud deze afspraak, die is vastgelegd in een Plan van Aanpak. Ruud krijgt een schouderklopje van zijn GGZ-begeleider. Een beveiligger steekt een duim op naar de activeringscoach. ♦

stappen teller

Henk (52) uit Crooswijk repareert sinds kort drie dagen per week koffiezetapparaten, tosti-ijzers, krulsets, elektrische dekens, computerschermen, muizen en toetsenborden. Hij doet dat in een kringloopwinkel aan de Oudedijk. Geeft dat vrijwilligerswerk hem voldoening? 'Het is omdat het moet van de gemeente. Ik maak er maar het beste van.'

We gaan bij hem langs. Henk is niet het type dat meteen staat te juichen bij nieuwe contacten, vreemde gezichten en een andere dagindeling. 'Ik vermaak mij thuis toch wel.' Henk is alleenstaand en heeft twee volwassen, uitwonende kinderen. 'Mijn zoon is een junk en mijn dochter zit in een huwelijks crisis.' Veel meer wil hij er niet over zeggen. Zijn zus doet de boekhouding en samen halen ze om de veertien dagen de boodschappen. 'Ik kan niet goed met geld omgaan.' In het leven van Henk is zijn zus belangrijk. 'Ik heb twintig jaar voor mijn zieke moeder gezorgd. Nu zorgt mijn zus voor mij.'

Stappenteller

De kringloopwinkel in Kralingen heeft drie verdiepingen en een goederenlift. Er werken twintig vrijwilligers en twee beroepskrachten. Na een korte rondleiding laat Henk zijn werkbank zien. Hij en een collega verdelen de elektronica die worden binnengebracht. Pas als een apparaat het doet, gaat er een groene sticker op en kan het worden verkocht.

Het sjouwen van spullen laat Henk aan anderen over. 'Ik kan niet te lang staan. Mijn aderen zijn dichtgeslibd. Dat komt omdat ik te veel rook en veel te weinig beweeg. Een jaar geleden woog ik nog 180 kilo.' Daar is inmiddels 30 kilo van af, dankzij een stappenteller én een beweegprogramma, opgesteld door de activeringscoach. Dat een activeringscoach dit doet, is sowieso uitzonderlijk. Henk realiseert zich dat. Hij wil binnenkort naar de dokter om zijn aderen laten onderzoeken. Als werkzoekende op dit moment zijn leven een cijfer zou moeten geven? 'Een 4', zegt Henk, zonder daar ook maar één moment over te hoeven nadenken. 'Een 4. Ik ben mijn leven aan het uitzitten.' De activeringscoach: 'Begin dit jaar gaf hij het leven nog een 2, dus we gaan vooruit.'

'Ik heb twintig jaar voor mijn zieke moeder gezorgd'

Klusjesman

Henk heeft een fijne jeugd gehad. 'Mijn vader was internationaal vrachtwagenchauffeur. Soms gingen mijn moeder en ik mee. Zij las de kaart en ik heb veel van de wereld gezien.' Op de lagere school is Henk gepest. 'Ik ben geboren met een hazenlip. Ik werd op school altijd bolle haasie genoemd. Ja, dat heeft veel pijn gedaan.' Op de lagere technische school (LTS) wordt Henk voor het eerst bij zijn voornaam genoemd. 'Dat was de fijnste tijd in mijn leven.' Na het behalen van zijn diploma - specialisatie Bouwkunde - heeft hij allerlei baantjes. Henk heeft in een snackbar gewerkt en bij de Roteb. Klusjesman in Crooswijk vond hij het leukste werk. Henk kwam thuis te zitten omdat het bedrijf waarvoor hij werkte failliet ging. 'Toen ben ik gaan gamen op de computer. Om de tijd te doden. Simpele spelletjes hoor, een beetje schieten op ballonnen. Het kost geen geld.'

Henk gamet nog steeds, maar wel minder intensief. Hij zegt zich door de leiding en collega's gewaardeerd te voelen. Volgende maand gaat hij weer langs bij de activeringscoach. Ze zegt: 'Ik houd hem nauwlettend in de gaten.' Henk heeft een oud-collega, die ook een uitkering heeft, overgehaald om in dezelfde kringloopwinkel te komen werken.' Dat is gelukt. De twee zijn goeie vrienden. Henk: 'Buiten het werk om hebben we veel contact. Ze komt elke avond langs. Dan zetten we om zeven uur de tv aan en kijken we samen naar Utopia.' ♦

tortelduiven

Marijke en Richard zitten dicht naast elkaar in de ruime spreekkamer van de activeringscoach in Hillegersberg. Het stel is pas getrouwd. 'De trouwdatum vergeet ik steeds', zegt Richard. Marijke: 'Vier juni lieverd. Vier juni 2018.' In zijn vorige huwelijk was Richard (54) huisman. Hij zorgde voor de kinderen en zijn ex verdiende de kost. Die relatie duurde 27 jaar. Marijke (56) en haar ex-man hadden tot 2014 een stomerij.

De twee wisselen verliefde blikken naar elkaar. Richard is een opvallende verschijning. Hij heeft zijn haar in een staart en draagt zelfgemaakte lederen kleding en attributen. Het duurt even voordat ze hun verhaal durven te vertellen. Met de activeringscoach hebben ze nog niet eerder gesproken. Richard zegt onrustig te worden als hij brieven van de gemeente krijgt. 'Komt goed', zegt Marijke geruststellend.

Hollandsche Rading

Het koppel heeft elkaar ontmoet in de flat voor 55-plussers waar Richard voor zijn dementerende moeder zorgt. Hij en Marijke hebben elkaar leren kennen in de wasserette van de flat. 'We hadden een klik, werden verliefd, zijn getrouwd en nu krabbelen we samen weer op', zegt Richard. Dat is een weg met hindernissen. Richard zegt alle hoop op betaald werk al jaren geleden te hebben opgegeven. 'En ik wil ook niet meer, laat mij maar. Ik word toch telkens afgewezen.' Richard is analfabeet, hij kan niet kan lezen of schrijven. Zelfs niet een klein beetje. 'Ik ging als kind naar het speciaal onderwijs in Overschie, maar de woorden en letters bleven niet hangen. Ik heb van alles geprobeerd', vertelt Richard. Hij was graag schoonmaker geworden bij de RET. 'Gewoon, met een emmer en spons aan het werk. Tijdens het sollicitatiegesprek vroegen ze: heb je ons handboek al doorgenomen? Nou, nee dus. Toen kon ik meteen vertrekken. Op die functie, kun je nagaan. Dat was zó vernederend.' Nu onderhoudt hij als vrijwilliger dagelijks de binnentuin van de flat. Richard zorgt voor de paden, de tuinen, de vijver en hij ruimt de rommel op. Het ziet er aan de Grindweg spik en span uit. Over de werkzaamheden rondom de flat zijn afspraken gemaakt met wooncorporatie Havensteder. In een kleine ruimte op de begane grond heeft Richard wat tuingereedschap. 'Ik ben een echt buitenmens.' Zijn liefde voor de natuur is hem bijgebracht op het jongensinternaat in Hollandsche Rading. Daar woonde hij midden in de bossen tussen zijn twaalfde en achttiende jaar. 'Ik moest daar naartoe van mijn moeder omdat ik volgens haar thuis te druk was.'

Huiselijk geweld

Marijke vertelt in de spreekkamer van de activeringscoach in haar vorige huwelijk slachtoffer te zijn geweest van huiselijk geweld en seksueel misbruik. Zij heeft enige tijd in een opvanghuis voor vrouwen gewoond. Verder heeft ze een aanzienlijke schuld uit het faillissement van de stomerij en is ze nog herstellende van zware, medische ingrepen. Bij Marijke is in het recente verleden borstkanker en baarmoederhalskanker geconstateerd. De activeringscoach: 'Ik vind het zo bewonderenswaardig dat u ondanks alles nog zo opgewekt bent.' Marijke lacht verlegen. Ze doet zo'n 24 uur per week vrijwilligerswerk in het Centrum voor Reuma en Revalidatie. Zij is er gastvrouw en assisteert in de ontmoetingsruimte en het restaurant. Marijke brengt bewoners naar de kapsalon in de hal van het complex en op dinsdagochtend leest ze ouderen voor uit de krant. 'Ik heb het daar erg naar mijn zin, ik verveel mij geen moment en ze zijn altijd blij als ik weer kom werken.' Marijke laat haar vrijwilligersovereenkomst zien. Dat is een oude, van vorige jaar. De activeringscoach wil dat Marijke en Richard allebei een nieuwe aanleveren. Een kopietje per post, dat is genoeg. 'Jullie voldoen op dit moment aan de regels van de gemeente Rotterdam.'

Indiaan

Tot slot, hoe zit dat met die opvallende kleding en attributen van Richard, vraagt de activeringscoach. Richard vertelt dat stamboomonderzoek heeft aangetoond dat hij via de opoe van zijn moeder genetisch verwant is met een indianenstam uit Noord-Amerika. 'Sinds ik dat weet voel ik mij veel completer.' Marijke merkt op: 'En weet je hoe hij aan dat leer komt? Dat haalt hij van oud meubilair op straat. Knap hè? Wat zijn ogen zien, maken zijn handen.' Als het echtpaar vertrokken is zegt de activeringscoach: 'Ik ga van deze mensen niet vragen om meer te doen dan ze al doen. Zij hebben op dit moment belang bij rust en stabiliteit.'

Als we Richard een paar maanden later spreken heeft hij slecht nieuws. Marijke, zijn vrouw is plotseling overleden als gevolg van acuut leverfalen. ♦

snotteren

Het gesprek met meneer Tavares uit Bolnes heeft amper drie kwartier geduurd. Maar wat is er nou eigenlijk gezegd? Deze 63-jarige werkzoekende zit in de spreekkamer van de stadswinkel in IJsselmonde vrijwel onafgebroken te snotteren. 'Mij is onrecht aangedaan in 2011. Groot onrecht.' Tavares werkte in de haven in Pernis. Hij maakte opslagtanks schoon.

In het registratiesysteem van de gemeente staat slechts in algemene bewoordingen wat werkzoekende heeft meegemaakt, maar de activeringscoach wil dat Tavares zelf zijn verhaal vertelt. 'Mij is onrecht aangedaan mevrouw.' Hoe, wat, waar, wanneer? Voordat Tavares antwoord geeft, haalt hij zijn witte zakdoek tevoorschijn, kijkt naar de grond en zoekt naar woorden. Het lijkt alsof hij niet weet wat hij moet zeggen.

Gekwetst

In 2011 kreeg Tavares last van zijn onderrug. Hij was daarvoor nog nooit een dag ziek geweest. De pijn nam toe en hij kwam thuis te zitten. De arboarts en een specialist in Spijkenisse konden niets vinden. Volgens het keuringsrapport moest meneer weer aan het werk, maar Tavares bleef volhouden: ik kan niet. Hij trok bij zijn werkgever aan het kortste eind. 'Ik kan maar zeven minuten lopen, daarna moet ik rusten.' Geraakt door het vonnis van de arbodienst liep Tavares met plannen rond om van de Spijkenisserbrug te springen. Zijn huisarts greep in en stuurde hem door naar het Riagg. 'Ik loop bij een psychiater. Eén keer in de drie weken.' Op de vraag of die behandeling helpt, knikt hij bevestigend. 'Dat is goed om te horen', zegt de activeringscoach. 'Ik ga u aanmelden bij een vrijwilligersorganisatie in de wijk die zich inzet voor bewoners.' Pit010 organiseert activiteiten, heeft buurtbuddies, een boodschappenbus en een scootmobiel. 'Over een paar weken verwacht ik u hier weer.' Tavares tekent het Plan van aanpak, maar aan alles is te zien dat hij het er niet mee eens is. Werkzoekende zegt niets, schudt zijn hoofd, bergt zijn zakdoek op en vertrekt.

Soepeltjes

'Dit zijn lastige gesprekken', zegt de activeringscoach als we later samen koffiedrinken. We zien Tavares aan de overkant van de stadswinkel, op de hoek van een brasserie. Hij praat, lacht en maakt brede arm-bewegingen. Is dit de man die we aan tafel hebben gehad? Werkzoekende komt in beweging en steekt soepeltjes over bij het zebrapad. Dat met die rug lijkt mee te vallen.

In november 2018 is werkzoekende begonnen met een training mindfulness voor senioren en hij volgt een tabletcursus. ♦

*Pit010 heeft buurtbuddies,
een boodschappenbus en
een scootmobiel*

slechte b-film

Op vakantie met je ouders naar Marokko. Wat een fijne, gezellige tijd had moeten worden loopt uit op een nachtmerrie voor de 18-jarige Hajar, een geboren en getogen Rotterdamse. Ze is inmiddels 39, moeder van vier kinderen, alleenstaand en hoogopgeleid. Sinds een jaar heeft Hajar een bijstandsuitkering. Die noemt ze zelf consequent 'een lening'.

Tegen de activeringscoach zegt ze: 'Ik schaam mij. Ik kan beter. Ik wil verder. Als de scheiding met mijn man straks definitief is en de bezittingen worden verdeeld, dan stort ik al het geld terug.' Wat is er gebeurd in het leven van Hajar en haar gezin?

Heksen

Allereerst die vakantie. 'Ik had examen gedaan, mijn diploma behaald en zin om mijn familie weer te zien.

Niks aan de hand, tot op een dag allerlei ooms, tantes, nichten en neven bij ons langskwamen. Allemaal mooi gekleed. Feestelijk. Ik vroeg nog: mam, heb ik iets gemist? Wat wordt er gevierd? Wacht maar af zei ze. Ik was vrij naïef in die tijd. Op een gegeven moment werd ik door twee ouderen vrouwen, ze zagen eruit als heksen, onder de douche gezet en gewassen. Dat gebeurde tegen mijn zin. Ze trokken me hardhandig een bruidsjurk aan. Ik dacht, wat is dit? Bleek ik door mijn ouders te zijn uitgehuwelijkt aan een 17-jarige jongen uit het dorp. Hij was de zoon van een vriend van mijn vader. Ik kende die jongen niet, ik had hem nog nooit gezien en hij was ook nog een jaar jonger dan ik. We moesten allebei een Arabisch document ondertekenen, die taal ken ik niet eens. Ik heb de hele tijd gedacht: dit gaat nooit goed aflopen! Ik wilde niet trouwen, maar ik had geen keus. Ik ging kapot van verdriet.'

Hechtingsproblematiek

Hajar vertelt haar verhaal nuchter. 'Ik was gewoon zijn ticket naar Nederland. Ik ken in Rotterdam zoveel vrouwen die hetzelfde is overkomen.' Thuis, in Nederland, liggen Hajar en haar man herhaaldelijk overhoop. 'Ik was te vrijgevochten voor hem. Waarom zou hij mij moeten vertellen wat ik wel en niet mag? Als ik iets niet accepteer dan zeg ik dat. Ik ben altijd al een buitenbeentje geweest.' Hajar wordt niet gesteund door haar ouders. Die kijken weg, ook als hun dochter regelmatig bont en blauw geslagen bij hen om hulp vraagt. Uit het huwelijk worden vier kinderen geboren. Drie hebben intensieve zorg nodig als gevolg van hechtingsproblematiek en allergische astma. Het stel woont geruime tijd apart.

In die periode zorgt Hajar alleen voor de kinderen en volgt ze diverse opleidingen. Ze wordt kandidaat-gerechtsdeurwaarder, werkt bij een incassobureau en de Belastingdienst. Totdat haar man weer op de stoep staat. Hij deelt opnieuw de lakens uit en Hajar is terug bij af. 'Ik moet vaak denken aan mijn oma in Marokko. Zij was al jong weduwe met drie kinderen. Om te overleven ging zij het land bewerken. Dat is mannenwerk. Maar om niet op te vallen kleepte mijn oma zich als man. Met die daad dwong zij uiteindelijk respect af. Mijn oma was een sterke vrouw. Dat wil ik ook zijn. Zij geeft mij energie.'

Psycholoog

Drie jaar geleden voltrekt zich voor de ogen van Hajar een drama dat grote impact op haar leven heeft. Haar lievelingszusje overlijdt als gevolg van een tragisch ongeluk in de familie. Details daarover wil ze niet kwijt. Hajar heeft nachtmerries en het kost haar moeite om goed voor de kinderen te zorgen. Ze heeft professionele hulp gezocht omdat ze in paniek raakte van harde geluiden, zwaailichten en ambulances. 'De therapie is zwaar. Ik ga elke week, met lood in de schoenen. Ik heb de hoop én de belofte van de psycholoog dat het makkelijker wordt.' Drie van haar vier kinderen krijgen thuis medische zorg van professionals. 'Ik heb niet veel momenten voor mijzelf. Iedere dag is een strijd. Help, hoe krijg ik het af? Binnenkort gaat de jongste naar school, dan wordt het iets rustiger.'

'Mijn oma was een sterke vrouw. Zij geeft mij energie'

Handboeien

2016 was voor Hajar een rampjaar. Twee maanden na het verlies van haar zus trekt haar man de deur definitief achter zich dicht. 'Ik kreeg een telefoontje dat 'ie in Duitsland zat en nooit meer terugkomt. Nu liggen we in scheiding. Binnenkort doet de rechter uitspraak.' Op een bizarre manier is Hajar door haar man dwarsgezet. Ze vertelt: 'Een jaar geleden belde hij het alarmnummer van de politie. Ik zou zijn kinderen hebben vermoord en op de vlucht zijn geslagen. Toen stonden in één keer zes politieauto's voor de deur. De straat werd afgezet. Ik was met mijn jongste kind even naar de markt, om de hoek. Ik werd op mijn mobiele telefoon gebeld door de politie. Ze riepen: waar ben je, waar ben je? Ik zei, ik kom nu naar huis en dacht alleen maar: zit ik in een slechte B-film? Wat is hier aan de hand? Daar wilde de politie door de telefoon niks over zeggen. Toen ik de straat in kwam ben ik meteen opgepakt. Mijn kind werd van mij afgenomen. Ik moest mee naar boven, het huis in. Eén van de kleintjes raakte zo in paniek. Hij kon geen adem meer halen en dreigde in een shock terecht te komen. Hij had direct medicatie nodig, dat weet ik. Maar ik mocht op dat moment niets doen en kreeg handboeien om. Toen die agenten, ze waren

met z'n twaalfen, zagen dat mijn kinderen helemaal niets mankeerden lieten ze me direct los. Ze hebben uiteindelijk excuses aangeboden vanwege al dat vertoon. De politie heeft de zaak onderzocht en wat bleek? Mijn ex had vanuit zijn auto dit hele spektakel in gang gezet. Een valse beschuldiging. Zo ziek.'

Toekomst

Zoveel verhalen over tegenslag. De activeringscoach luistert aandachtig. Het is bijna een hachelijke zaak om Hajar te vragen naar de toekomst of haar ideeën over het vinden van betaald werk. Maar ze begint er zelf over: 'Ik red het wel. Het is mijn kracht en passie om anderen te helpen, dat lukt nu nog niet. Maar ik kan andere vrouwen stimuleren. Als een soort vertrouwenspersoon. Er is veel verborgen verdriet. Ik kom over de vloer bij die moeilijk bereikbare vrouwen.' Hajar was als vrijwilliger betrokken bij het werk van de Stichting Platform Islamitische Organisaties Rijnmond (SPIOR). 'Ik wil die moeilijk bereikbare vrouwen in Rotterdam helpen. Dat ik nu niet veel kan doen voelt als een last. Waardeloos.' De activeringscoach stelt Hajar voor dat zij dit onderwerp eerst bespreekt met haar psycholoog. 'Werken aan jezelf is op dit moment even het belangrijkste.'

Aan het einde van het gesprek merkt Hajar op: 'Kunnen jullie geen andere naam verzinnen voor de tegenprestatie? Dat is zo'n beladen woord en de brief van de gemeente is streng. Je moet iets gaan doen! Daar kun je behoorlijk van in paniek raken als je al zoveel aan je hoofd hebt.' Die boodschap nemen we mee naar de Coolsingel. ♦

nachtwacht

Via vrijwilligerswerk naar een betaalde baan. Lana (44), een alleenstaande moeder van zes kinderen, kan haar geluk niet op. Lana is aangenomen als nachtwacht in de maatschappelijke opvang van het Leger des Heils. Ook de activeringscoach is blij met dit nieuws. In de stadswinkel in Hoogvliet wordt Lana even in de watten gelegd. Koffie met wat lekkers.

Lana lacht. Ze is als nachtwacht verantwoordelijk voor de orde, rust en veiligheid van een aantal vestigingen van het Leger des Heils in Rotterdam. Lana krijgt 's nachts te maken met kwetsbare mannen, vrouwen en kinderen die ondersteuning nodig hebben. Verder voert ze administratieve en huishoudelijke taken uit en neemt ze deel aan werkoverleg.

Doorgroeien

‘Gelukkig is het werk goed te combineren met mijn kinderen’, zegt Lana. Zij heeft een tweeling van 11 jaar en de oudste is 21. Met het Leger is afgesproken dat ze binnen twee jaar het diploma Sociaal Maatschappelijk Dienstverlener niveau 4 haalt. ‘Ik vind het heerlijk om weer naar school te gaan. Ik heb wel wat in te halen.’ Voor haar nieuwe job heeft ze moeten knokken. Vooral omdat ze nog niet voldoende gekwalificeerd is. Lana deed al jarenlang vrijwilligerswerk. Eerst bij Stichting Humanitas en bij het Leger des Heils daarna als kookvrijwilliger. ‘Bij het Leger zeiden collega’s en cliënten: dit werk is echt iets voor jou, misschien kan jij als nachtwacht beginnen en daarna verder doorgroeien. Het is me gelukt om de directie daarvan te overtuigen.’

*‘Langs de zijlijn staan
voelt onbarmhartig’*

Noorderzon

Lana groeide op op Curaçao. Zij was 13 jaar toen haar moeder van de ene op de andere dag met de noorderzon vertrok. Met het vertrek van haar moeder verslechterde de thuissituatie. Lana is zichtbaar geëmotioneerd als zij over die periode in haar leven praat. ‘Ik ging graag naar school. Een docent Nederlands droeg een eigen gedicht voor. Dat ging over een meisje dat stonk, smerige kleding droeg en vieze nagels had. Zij was een echte viespeuk. Maar in het gedicht werd mijn achternaam gebruikt en hij keek mij bij het voorlezen steeds indringend aan. Hoorde ik dat goed? Hij had het over mij en iedereen in de klas wist dat. Ik werd overvallen door een enorme schaamte en verdriet. Op school wist niemand dat mijn moeder ons had verlaten en dat ik alles alleen moest doen. Hier kijken instanties naar je om, dat gebeurde niet op Curaçao. Na die vernederende tekst ben ik vertrokken en nooit meer naar school gegaan.’

Lana vlucht op haar negentiende voor de thuissituatie en maakt de oversteek naar Sint-Maarten. Daar werkt ze onder andere in een casino. Ze maakt er verkeerde vrienden. Om haar leven op de rails te krijgen, besluit ze in een gehucht in Zuid-Limburg te gaan wonen. In het dorp ontmoet Lana in een inburgeringsklasje een vrouw die gelovig is en naar de kerk gaat. ‘Toen ben ik een keer meegegaan. Mijn oma had het vroeger ook over God. Zij deelde haar verdriet en zorgen met Hem. Dat heb ik onthouden én wilde ik ook.’

In de kerk komt Lana tot het inzicht dat ze anders moet gaan leven. 'Een last van jaren viel van mij af.' Dat klinkt als een bekeringsverhaal. Lana: 'Ja, dat klopt. Verandering vraagt een andere mentaliteit. Daar heb ik aan gewerkt. Nu praktiseer ik mijn geloof in mijn directe omgeving.'

Onbarmhartig

Lana zegt de afgelopen zes jaar veel te hebben gedaan om aan betaald werk te komen. 'Je kunt zeggen wat je wilt, maar met een bijstandsuitkering word je echt niet serieus genomen. Sommige vrijwilligersorganisaties zijn reuzeblij met wat je doet, maar je bent een van de zovelen. Langs de zijlijn staan voelt onbarmhartig. Het kost veel energie om je niet klein te laten maken. Wat je doet is anders dan wie je bent. Dat zijn twee verschillende dingen.' Over de rol van de activeringscoach in dit hele verhaal zegt Lana: 'Zij heeft me gelukkig niet al te veel op mijn huid gezeten, wat in mijn geval goed was.' ♦

bood schappen trolley

Mevrouw, 63 jaar. Klein postuur en norse blik. Ze zeult een geruite boodschappentrolley met zich mee. In de spreekkamer van de activeringscoach zegt ze: 'Meneer, meneer, ik heb geen leven.' De dame woont in een seniorenflat in Ommoord. De appartementen zijn gelijkvloers en er is een recreatieruimte. 'Daar wordt gestolen bij de vleet. Ik ben alles kwijt', zegt de vrouw. 'Ook mijn recepten. Ik heb geen idee hoe ze aan mijn huissleutel zijn gekomen. Wat ik nog heb neem ik altijd met mij mee.'

‘Ik ben toch niet gek?! Laat mij met rust’

De activeringscoach luistert aandachtig. De dame met haar karretje wil haar verhaal kwijt. ‘Wat heeft u in die trolley dan allemaal bij u?’, vraagt de ambtenaar. ‘Mijn afstandsbediening. De televisie is gejat. Onderdelen van mijn sapcentrifuge en een paar boeken.’ ‘Mogen we eens kijken in uw kar?’ De vrouw reageert fel: ‘Oh, u gelooft mij zeker niet? Jullie van de gemeente moeten hier werk van maken. Ik heb geen leven zo en ik wil zo snel mogelijk weg uit Ommoord.’ De activeringscoach stelt voor om het wijkteam naar haar situatie te laten kijken. ‘Dan komen hulpverleners kijken wat ze voor u kunnen doen.’ ‘Oh, maar daar heb ik he-le-maal geen zin in’, zegt mevrouw. ‘Ik ben toch niet gek?! Laat mij alsjeblieft met rust.’

Ziektewet

Na een ongeval, tien jaar geleden, kwam zij in de ziektewet en belandde daarna in de bijstand. ‘Wil je de papieren zien? Ik heb ze hier hoor. Ze liggen onderop.’ Werkzoekende houdt van koken. ‘Zou u dat ook voor anderen willen doen’, vraagt de activeringscoach. ‘Dan kan ik u in contact brengen met Buurtwerk, die verzorgt wijkmaaltijden.’

De vrouw met de trolley lacht en stemt toe. 'Afgesproken.' Tot slot, mogen we toch nog heel even kijken naar de huisraad die u zegt mee te slepen? Haar karretje blijkt vol te zitten met plastic tasjes. Onderin liggen een notitieblok en een stuk of acht vaselinepotjes van Albert Heijn. Wat moet een mens daar mee en hoe kom je eraan? Zou ze die gestolen hebben bij de Appie? Een andere gedachte die opkomt: dit is misschien iemand met verward gedrag. Deze vrouw veroorzaakt waarschijnlijk geen overlast en is ongevaarlijk, maar ze is wel kwetsbaar.

Twee maanden na dit gesprek blijkt de 63-jarige mevrouw niet te zijn verschenen op haar eerste én tweede afspraak bij Buurtwerk. De activeringscoach heeft haar opnieuw uitgenodigd. ♦

Het aantal incidenten rond verwarde personen is in 8 jaar verdubbeld tot 90.000 (bron: politie). De complexere samenleving en besparingen in de zorg spelen een rol.

verant woording

Vraag Rotterdammers in de Koopgoot hoe ze denken over mensen met een uitkering, dan hoor je dit: het zijn losers die van mijn belastingcenten leven; lekker makkelijk zeg, ze krijgen geld en hoeven er niks voor te doen; eigen schuld, dikke bult. Een enkeling zegt: het lijkt me verschrikkelijk om zo te moeten leven.

Rotterdam is koploper met het aantal mensen in de bijstand. Over die groep heeft iedereen een mening, net als over het weer. Ook over de tegenprestatie in de bijstand en de Rotterdamse aanpak zijn veel misverstanden. Gemeenten gaan verschillend om met de maatregel, onderdeel van de Participatiewet. Er zijn landelijk geen harde cijfers over de resultaten. Dat alles maakt het algemene beeld er niet bepaald duidelijk op.

Vriend en vijand zullen iets vinden van deze verhalen-bundel, vooral omdat hierin Rotterdammers met een uitkering zélf aan het woord komen. Daarom leest u hier een korte toelichting over hoe deze publicatie tot stand is gekomen.

Beeldvorming

Ik had weleens van de tegenprestatie gehoord. Rotterdammers met een uitkering schijnen papiertjes te moeten prikken en washandjes te moeten sorteren. Dat is wat ik vier jaar geleden zag op televisie, in een documentaire. Ik weet nog precies wat ik dacht: dit lijkt wel een taakstraf. Vroeger werden werklozen naar de veenkoloniën gestuurd en nu doen we het zo? Dat beeld maakt je behoorlijk cynisch over het beroep dat de gemeente doet op de verantwoordelijkheid van bijstandsontvangers.

Praktijk

Toen Nico van Wijk, afdelingshoofd Prestatie010, mij uitnodigde om te komen kijken, heb ik meteen ja gezegd. Ik mocht aanschuiven bij tientallen, individuele gesprekken met werkzoekenden en ik ging bij ze langs, samen met de activeringscoach. Er kwam geen voorlichter aan te pas. Ik kon mijn gang gaan: luisteren naar verhalen en die opschrijven.

Zo'n gesprek tussen werkzoekende en activeringscoach duurt ongeveer drie kwartier. Sommige uitkeringsgerechtigden zijn bang of boos. Hoezo een verplichte tegenprestatie? Word ik gekort?

Laat mij toch met rust! Een aantal, vooral ouderen, vindt de toon van de uitnodigingsbrief dreigend. Die hebben jarenlang niets van de 'soos' (sociale dienst) gehoord. Dat het principe 'voor wat hoort wat' telt, is lastig uit te leggen. Ik heb toch récht op bijstand? De meeste mensen weten niet dat vrijwilligerswerk, taal- of computerles, mantelzorg en het wegwerken van schulden of werken aan je gezondheid óók wordt gezien als een tegenprestatie. Opvallend veel Rotterdammers doen al jaren vrijwilligerswerk. Dat doen ze zo graag, dat een stap naar betaald werk steeds onwaarschijnlijker wordt.

Bijstandsgerechtigden wordt verteld dat een tegenprestatie geen echt werk mag verdringen. Dat is een lastig verhaal, want veel banen zijn de afgelopen jaren verdwenen of door de overheid weg gesubsidieerd. Vrijwilligers met een uitkering doen nu het werk. Dat vinden ze oneerlijk.

Activeringscoaches

Activeringscoaches stellen altijd de vragen: waar krijgt u energie van, hoe ziet u uw toekomst en wat zijn de belemmeringen? En dan zie je mensen denken: moet ik daar antwoord op geven? Ze schrikken van deze vragen. Die zijn in jaren niet meer gesteld. Wat dat betreft is de tegenprestatie een humane uitvinding.

Activeringscoaches gaan al pratend op zoek naar een activiteit die bij je past en ik heb bewondering voor hun aanpak. Ze weten: dwingende taal werkt averechts.

Sommigen moet je verleiden, anderen hebben een duwtje nodig, een enkeling een schop onder z'n kont. De caseload in Rotterdam is hoog. Met 90 activeringscoaches op 20.000 activeringsklanten is er weinig tijd voor meer aandacht en begeleiding. Bovendien mogen ambtenaren niet alles vastleggen, vanwege privacy-bescherming (AVG). Gespreksverslagen in het registratiesysteem bevatten veel open einden. Ook dat bemoeilijkt maatwerk.

Prestatie010

Ik heb de meeste mensen thuis, of op neutraal terrein, hun verhaal uit de spreekkamer voorgelegd en toestemming gevraagd om te publiceren. Weigeren kon. Een aantal werkzoekenden heeft ook vriendelijk bedankt. Zij willen hun verhaal niet aan de grote klok hangen.

Op verzoek zijn gevoelige onderwerpen overgeslagen en uit bescherming zijn veelal fictieve namen gebruikt. Leven met een uitkering, daar loop je niet mee te koop. Een enkeling maakt het niet uit.

Bij het checken van de verhalen hoorde ik geregeld: wat goed dat er eens naar ons, naar mij wordt geluisterd. Het geluid van deze Rotterdammers staat haaks op dat van het winkelende publiek in de Koopgoot: ik sta buitenspel en ik heb hier niet om gevraagd; ik ben geen tweede-, maar een derderangsburger; de dagen duren eindeloos lang en slapen doe ik slecht.

Dat van die papiertjes en washandjes is eind 2018 gelukkig afgeschaft. Maar die maatregel heeft wel het beeld over de tegenprestatie beïnvloed. De tegenprestatie heet nu Prestatie010 in Rotterdam. Vrijwilligerswerk blijft verplicht in de bijstand, maar het moet 'passend' zijn en bijdragen aan arbeidsontwikkeling.

Rotterdamse losers?

In de spreekkamers kwam ik een man van 53 tegen met wie ik als kind in de Teilingerstraat in Rotterdam-Noord heb gespeeld. In je leven hoeft maar iets te gebeuren en je zit aan de andere kant van de tafel. Een ongeval, ontslag of een psychische aandoening. Is deze bijstandsccliënt een loser? En geldt dat ook voor die andere 35.000 Rotterdammers? Als je in dat beeld gaat geloven, dan kom je nooit meer aan de bak.

Activering levert altijd winst op in de vorm van sociale contacten, structuur, ervaring en gezondheid.

Joël Batenburg

Dank aan

Mariëtte Snoek, Aad Verschoor, Cortessa Leider, Ryanne Tieman,
Martijn van Leeuwen, Jasper Manschot, Elleke Kremer,
Nurcan Nalbanto, Ietje de Bilde, Ineke Koppers, Fouad el Karkouri,
Martine van Middelkoop, Annette Hage, Peter van Rijn, Bart Haver,
Carla Rutten, Daan Emmerzaal, Mark Visser en Nico van Wijk.

Publicaties

Effecten van de tegenprestatie in Rotterdam
Annelies Bus, Chris de Vries en Staf van Zeele in Binnenlands Bestuur,
september 2017

De tegenprestatie: hoe houd je het leuk en nuttig?
Marije van Dodeweerd van Divosa in Sprank,
september 2016

Verplicht vrijwilligerswerk
Thomas Kampen, promotieonderzoek, uitgeverij Van Gennep,
november 2014

Rotterdam is koploper met het aantal mensen in de bijstand. Over die groep bestaan veel misverstanden. Over de Rotterdamse aanpak van de tegenprestatie ook.

Activeringscoaches van de gemeente motiveren mensen in de bijstand om aan de slag te gaan. Vrijwilligerswerk, mantelzorg, taallessen of het werken aan je gezondheid tellen ook als tegenprestatie.

Joël Batenburg – journalist en Rotterdammer – zat aan tafel bij die motiveringsgesprekken. Bijstandsgerechtigden vertellen hun verhaal. Wat weerhoudt hen om aan de slag te gaan? Is een uitkering lekker makkelijk? Hoe voelt het om loser te worden genoemd of dromen ze nog ergens van?

Vandaar dit boekje. Voor iedereen met een mening over 'uitkeringstrekkers'.

